Antikens kultur och samhällsliv
Institutionen för arkeologi och antikens historia
Lunds universitet
ARK M04
VT 2009
Handledare: Charlotte Wikander

Fredrika Kärfve

Hotell eller inte i Ostia

En analys av några arkitektoniska studier

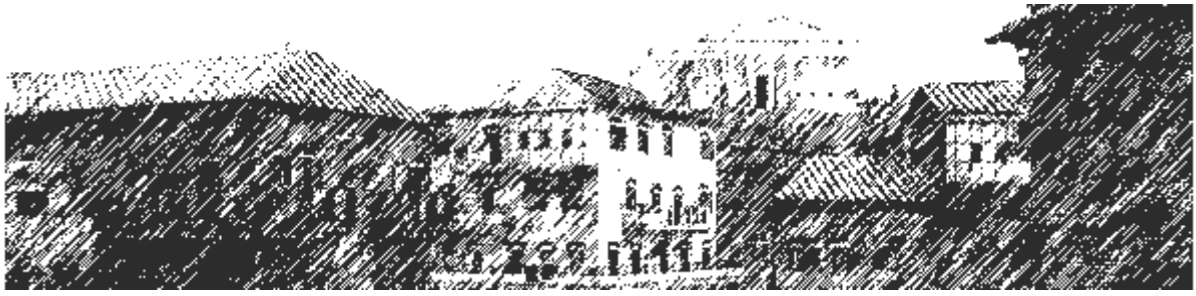

(Omarbetad bild från http://blog.wired.com/geekdad/2008/11/explore-ancient.html, 2009-03-19)

ABSTRACT

Ostia was a very important city and was characterized by commerce and trade. Because of this a lot of people went through and sometimes stayed in Ostia for some time. These people required somewhere to live, and this has led to several houses in Ostia being interpreted as hotels and inns.

The aim of this essay is to examine these houses and the different criteria suggested by scholars. The houses are *Casa di Diana* I.III.3-4, *Domus di Giove e Ganimede* I.IV.2, *Casa dei Dipinti* I.IV.4, *Casa dei Triclini* I.XII.1, *Casa delle Volte Dipinte* III.V.1 with *Caseggiato Trapeziodale* III.IV.1 and, finally, *Caupona del Pavone* IV.II.6

Some of the criteria are, among others, the plan of the houses, the distribution of rooms, the presence of kitchens and latrines, bars and also wall paintings. A comparative study shows that these houses have very little in common, and that the only house that would fit into most of the criteria is Casa delle Volte Dipinte. It should be pointed out, however, that most of these criteria would also fit into any house, and there are examples of this. The conclusion of this study is that none of these houses can be regarded, for certainty, as a hotel, and therefore, it is not possible to say that there is a certain pattern for hotels and inns in Ostia. The most probable reason for this is that travelers did not stay at hotels. Most likely they hired available rooms in private homes.

Key words: Ostia, Roman architecture, hotels, apartments.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

I. INLEDNING s. 2
a. Presentation av ämne och syfte s. 2
b. Material och dess avgränsningar s. 3
c. Metod och källkritik s. 3
d. Forskningshistorik och aktuella arbeten s. 4

II. ARKITEKTONISK BAKGRUND s. 5

III. HOTELLEN I OSTIA s. 7

Casa di Diana (I.III.3-4) s. 7
Domus di Giove e Ganimede (I.IV.2) s. 8
Casa dei Dipinti (I.IV.4) s. 10
Casa dei Triclini (I.XII.1) s. 10
Casa delle Volte Dipinte (III.V.1)
och *Caseggiato Trapeziodale* (III.IV.1) s. 11
Caupona del Pavone (IV.II.6) s. 13

IV. ANALYS OCH DISKUSSION s. 15
a. Husens planer s. 15
b. Andra kriterier s. 22

V. SLUTDISKUSSION s. 27

VI. SAMMANFATTNING s. 30

VII. ORDLISTA s. 32

VIII. LITTERATURLISTA s. 33

IX. BILAGA s. 36

I. INLEDNING

a. Presentation av ämne och syfte

För alla slags romerska medborgare såsom handelsmän, soldater och turister, fanns det orsaker att resa land och rike runt. Detta gjordes trots att resandet var något av en olägenhet med trånga båthyttar eller skumpiga vägar, med överfall och rån som ständigt överhängande risk.[1] Många av dessa resenärer kom till staden Ostia, vilken i egenskap av Roms hamnstad hade handel i fokus, och där det krävdes bostäder för de tillfälligt passerande gästerna. För de som var främlingar i staden bör det ha funnits värdshus eller hotell som erbjöd mat och sovplats. De romare som tillhörde de övre klasserna utnyttjade inte dessa platser där alla möjliga tvivelaktiga människor samlades, utan använde sig istället av *hospes*, ett system där vänner, eller vänners vänner, kunde bo hos varandra och på sätt slippa besvärligheter.[2]

Syftet med denna uppsats är att göra en övergripande undersökning av de hus i Ostia som i tidigare forskning tveksamt kallats värdshus och hotell. Detta vill jag åstadkomma genom att försöka se huruvida det finns några gemensamma nämnare hos dessa byggnader och för att undersöka om det går att fastställa en mall för hur ett hotell eller värdshus såg ut Ostia. I flertalet redogörelser där hus har benämnts som värdshus eller hotell har inga argument lagts fram för dessa påståenden. Frågeställningen är således: Går det att fastställa något eller några hus som hotell eller värdshus i Ostia? Vilka är de specifika egenskaperna som gör ett hus till ett hotell eller värdshus?

En liknande undersökning har tidigare gjorts av språkvetaren Tönnes Kleberg i avhandlingen *På värdshus och vinstugor i antikens Rom* (1934), som diskuterar de olika latinska begreppen för barer, vinstugor och värdshus, samt redogör för dessa i bland annat Rom, Pompeji, Herculaneum, och Ostia. Beträffande Ostia nämner Kleberg endast ett värdshus, men något osäkert.[3] Sedan dess har andra teorier lagts fram beträffande enskilda hus, men ingen undersökning har försökt samla och studera dessa hus ur en värdshus-aspekt.

[1] Shelton 1998, s. 323.
[2] Kleberg 1934, s. 17; Ørsted 1989, ss. 99-101.
[3] Kleberg 1934, ss. 59f.

b. Material och dess avgränsning

Materialet utgörs av sju olika hus som i den moderna litteraturen benämnts som hotell eller värdshus. Några särskilda avgränsningar av husen har inte varit nödvändig eftersom antalet hus som har nämnts som eventuella värdshus är så pass få. Dessa hus bildar också en egen naturlig tidsavgränsning eftersom alla är byggda under den första delen av 100-talet e.Kr. Ett par hus har exkluderats på grund av olika orsaker. Caupona di Alexander e Helix (IV.VII.4) – av Meiggs kallat Inn of Helix – kommer trots sitt namn inte diskuterats eftersom dess yta är alldeles för liten och bestod av endast två rum, varav den ena utgjordes av en bar.[4] Även Caseggiato degli Aurighi (III.X.1) och Insula V.II.10 har av arkeologen Jan Theo Bakker föreslagits vara hotell, men kommer inte ingå i uppsatsen eftersom teorierna inte har publicerats.[5]

De hus som kommer att diskuteras är följande:

Casa di Diana I.III.3-4
Domus di Giove e Ganimede I.IV.2
Casa dei Dipinti I.IV.4
Casa dei Triclini I.XII.1
Casa delle Volte Dipinte III.V.1 och *Caseggiato Trapezoidale* III.IV.1
Caupona del Pavone IV.II.6

Casa delle Volte Dipinte och Caseggiato Trapeziodale kommer att presenteras tillsammans i materialredovisningen av den orsaken att de ofta har kopplats samman i litteraturen, samt att Caseggiato Trapeziodale använts som en motivering för att Casa delle Volte Dipinte ska ha varit ett värdshus.

c. Metod och källkritik

Undersökningen kommer att genomföras bland annat genom en komparativ studie där jag genom att använda mig av tidigare framförda argument kommer att studera husen

[4] Meiggs 1960, s. 430.
[5] Bakker 2009-03-01, e-mailkorrespondens.

för att se huruvida det i de potentiella hotellen finns en prototyp. Jag kommer således att undersöka husen utifrån deras position i staden, deras planlösning, deras utrustning – kök, badrum, toalett – samt deras dekorativa schemata.

Studien begränsas av att det inte har funnits möjlighet att studera husen på plats, vilket får som följd att jag måste förlita mig på den information som har publicerats om husen. Majoriteten av staden har grävts ut, vilket bidrar till att undersökningar har gjorts av i stort sett alla hus och som gör det möjligt att studera staden i sin helhet. Det som idag finns bevarat av husen är i stort sett endast bottenvåningar och möjligtvis en andra våning. Eftersom husen i Ostia ofta bestod av flera våningar, ibland upp till fem eller sex, innebär detta att husens planlösningar till de övre våningarna inte finns tillgängliga.

Kleberg har i sin avhandling *Värdshus och värdshusliv i den romerska antiken* (1934) gjort en uppdelning av de olika latinska begreppen som rör platser med servering av mat och dryck, samt övernattning. Genom en noggrann språkvetenskaplig undersökning där han spårade ordens ursprung och i vilka sammanhang de har använts under antiken kom han fram till två huvudgrupper; en som utgör beteckning för hotell eller värdshus med servering och en som utgörs av endast servering. Till hotellverksamhet med servering hör *caupona*, *deuersorium, hospitium* och *stabulum*. Platser avsett för servering är *popina* och *taberna*.[6] Kleberg tog också upp problematiken med ordet *taberna* som även har betydelsen ”bod” och ”butik”, men ansåg utifrån statistiska undersökningar att betydelsen ”krog” var det mest vanliga under antiken.[7] Det ska dock betonas att ordets betydelse används olika av forskare idag.

d. Forskningshistorik och aktuella arbeten

Forskningen rörande Ostia är något eftersatt i jämförelse med andra romerska städer. Staden nämns oftast i allmänna böcker om det romerska riket och dess arkitektur, och får då på sin höjd ett eget kapitel. Forskning har främst bedrivits av Dante Vaglieri och Guido Calza som ledde utgrävningar av staden under 1930- och 1940-talen. Deras

[6] Kleberg 1934, s. 39.
[7] Kleberg 1934, ss. 30f.

undersökningar publicerades bland annat i *Scavi di Ostia* (1953-), som fortfarande ges ut med jämna mellanrum och som idag består av 14 volymer. Ett uttömmande verk gjordes av Russel Meiggs i *Roman Ostia* (1960), som inte bara beskrev stadens arkitektur utan också religionen och konsten. Merparten av den forskning som gjorts om Ostia har publicerats på italienska. Värt att nämna är *Ostia* (1959) av Raissa Calza och Ernest Nash och en av de mer aktuella publikationerna: *Ostia, Nuova edizione riveduta e aggiornata* (2006) av Carlo Pavolini.

I forskning som gjorts angående Ostias arkitektur har det emellanåt framkastats om vissa byggnader att de eventuellt kan ha varit hotell. Någon egentlig undersökning om hotell i Ostia har inte gjorts. Av Klebergs redan nämnda bok finns en fransk version; *Hôtels, restaurants et cabarets dans l'antiquité romaine* (1957), som har flitigt har använts av internationella forskare. I modern forskning har James E. Packer i *The insulae of imperial Ostia* (1971) gjort en genomarbetad redogörelse för ett hundratal hus i Ostia. John R. Clarke har diskuterat funktionen av ett specifikt hus i artikeln 'The décor of the House of Jupiter and Ganymede at Ostia Antica: Private residence turned gay hotel?'(1991).

Ett försök till att samla all information som finns om Ostia har gjorts av Bakker på hemsidan *www.ostia-antica.org/,* som utgör en detaljerad redogörelse av de flesta hus som har undersökts.[8]

II. ARKITEKTONISK BAKGRUND

Ostias position som handelscentrum präglade starkt dess arkitektur och under slutet av republiken var det en stad som karaktäriserades av domus med atrium och perisyler blandat med affärer och hem för arbetarna. Det är denna stad som troligtvis påminner mest om hur Rom en gång kan ha sett ut.[9] Kejsartiden präglades av flera nybyggen, med offentliga byggnader i fokus, men även stora hyreshusprojekt färdigställdes, däribland Case a Giardino (III.IX).[10] I takt med att handeln trappades upp under glansdagarna under andra århundradet e.Kr. fick atriumhusen ge vika för de nya hyreshusen.[11] Dessa skulle kunna hysa hela stadens invånare och byggdes – med hjälp av tegel och cement –

[8] Bakker redogör inte alltid för sina referenser på denna hemsida och anser själv att den inte bör hänvisas till.
[9] Packer 1967, s. 87.
[10] Calza & Becatti 1965, ss. 7-9.
[11] Meiggs 1960, s. 69.

på höjden och bestod oftast av fyra våningar. I och med detta skapades bostadshus för flera familjer, så kallade *insulae*. I regel finns endast bottenvåningen bevarad, men med hjälp av murarnas tjocklek och raserat material är det ibland möjligt att beräkna de olika husens höjd.[12] Typiskt för bostadshusen i Ostia är tegelfasaderna. Marmor var avsett för de monumentala byggnaderna och de visar inga spår efter puts. Dekoration av fasader fanns ofta kring huvudingångar och fönster. Ingångar markerades av tympanon som stöttades av pilastrar eller engagerade kolonner. Händelsevis målades bågar ovanför dörrar och fönster, men de kunde också markeras av band av löpare.[13]

Hyreshusen var avsedda för stadens medel- och arbetarklass och förekom i olika varianter beroende på invånarnas behov. Den brukliga mallen med atrium och peristyl blev mindre vanlig och husen lystes upp med fönster i fasaderna eller en inre gård. Denna gård ledde till husens olika rum och gav ljus till övervåningarna via fönster.[14]

Eftersom hyreshusen inte följde det traditionella mönstret uppstod det en hel del variationer. Vanligaste typen av hyreshus var affärslägenheterna, där det bakom affärslokalen fanns ett bostadsrum, och ibland mezzaninvåningar eller påbyggda våningar.[15] En annan variant av de enklare hyreshusen var de bostadshus med rektangulär plan där varje våning utgjorde en lägenhet. Tablinum var placerat nära entrén och rummen lystes upp enbart genom fönster. Denna typ av hus var arbetarbostäder knutna till hamnarbetarna.[16] Lägenhetshus med endast en fasad hade ofta en korridor varifrån husets rum kunde nås; dessa låg i fil och hade fönster ut mot gatan. I de fall då husen hade flera yttre fasader – det vill säga mot gatan – fanns en inre gård för att lysa upp de rum som låg längre in i husen. Var husen tillräckligt stora placerades gården centralt i mitten.[17] Dessa peristylhus var insulae byggda kring en kolonnomringad gård med gallerikorridorer på de övre våningarna. Husen finns i flera olika varianter och hade ofta rader med affärslokaler i bottenvåningen.[18]

I och med att modellen för atriumhus övergavs, försvann också den bestämda rumsdistributionen. Ett större rum utgjorde husens tablinum, men i övrigt kunde rummen användas efter den boendes behov.[19] Kök och badrum med toalett tillhörde

[12] Calza & Becatti 1965, s. 17; Packer 1971, s. 65. Pohl 1983, s. 31.
[13] Calza & Becatti 1965, s. 17.
[14] Calza & Becatti 1965, ss. 16-19.
[15] Packer 1971, s. 65; Pohl 1983, s. 31.
[16] Pohl 1983, ss. 31 & 33.
[17] Calza & Becatti 1965, s. 19.
[18] Pohl 1983, ss. 38f.
[19] Calza & Becatti 1965, s. 17.

ovanligheterna och det tycks som om lägenheterna endast hade som syfte att härbärgera de boende. Det fanns mycket lite plats för att underhålla gäster och troligtvis tillbringades dagen ute på gatorna där mat och dryck fanns tillgängligt i ett stort antal affärer.[20]

III. HOTELLEN I OSTIA

Casa di Diana (I.III.3-4)

Casa di Diana (fig. 2) var ett hus av karakteristisk insula-typ – byggt 150 e.Kr. – med fasader i två riktningar som gick längs med Via dei Balconi och Via di Diana. De rum som var placerade på bottenvåningen med fönster i fasaden utgjorde affärslokaler med mezzaninvåningar och trappor som ledde upp till andra våningen.[21] Fönstren var dekorerade med enkla plattor av terrakotta.[22] Spår efter tre våningar är fortfarande fullt tydliga, och ett valv funnet bland ruinerna tyder på att där även har funnits en fjärde. Bredden på de takbärande murarna, 59 cm, indikerar på att huset skulle klara ytterligare en våning, men forskarna har skilda åsikter huruvida en sådan har existerat.[23] För att förse huset med tillräckligt mycket ljus placerades en liten gårdsplan i husets centrala del för att lysa upp de inre rummen. En vattencistern var placerad på gårdsplanen och som var tillgänglig för husets alla invånare.[24]

Genom ingången passerade man ett trapphus och husets toalett. Precis till vänster låg en större salong, dekorerad med tak- och väggmålningar, som sedan gjordes om till stall. Korridoren ledde slutligen fram till ett rum som var två våningar högt. Bredvid fanns två rum utan fönster som, under ombyggnationer gjordes till en mithrashelgedom.[25]

---

[20] Packer 1971, ss. 72f.
[21] Boëthius 1944, s. 23; Calza & Nash 1959, s. 28; Meiggs 1960, ss. 242-244; Harsberg 1979, s. 86; Sear 1982, s. 128; Pohl 1983, s. 38.
[22] Packer 1971, s. 38.
[23] Meiggs 1960, s. 241. Raissa Calza och Ernest Nash (Calza & Nash 1959, s. 28) hävdar att det har funnits en femte våning, men Russell Meiggs (Meiggs 1960, s. 241) anser att det inte finns bevis för det. James E. Packer (Packer 1971, s. 133) hävdar att det är troligt att en femte våning fanns, men att det kanske bara fanns fyra.
[24] Meiggs 1960, ss. 242-244; Boëthius & Ward-Perkins 1970, s. 318; Harsberg 1979, s. 86; Sear 1982, s. 128.
[25] Harsberg 1979, ss. 86f; Pohl 1983, ss. 38f.

Majoriteten av de små rummen på bottenvåningen bestod av små rum, öppna mot gatan, och användes troligtvis som affärslokaler och verkstäder. Övriga rum var mörka och trånga och först på andra våningen blev rummen större och utnyttjade på så sätt ljus från både fasadernas fönster och gårdsplanen.[26] Fasaden på andra våningen smyckades med balkonger, troligen mer dekorativa än funktionella, och interiören dekorerades med väggmålningar av hög kvalité.[27] En inmurad väggrelief föreställande Diana har gett huset dess namn.[28]

Domus di Giove e Ganimede (I.IV.2)

Inte långt från forum ligger ett kvarter bestående av tre hus: Casa dei Dipinti, Casa di Bacco Fanciullo och Domus di Giove e Ganimede (fig. 4). Tegelstämplar och byggnadstekniken tyder på att de sammanlänkade husen byggdes under runt 130 e.Kr. och bör ha tagit cirka fyra år att bygga.[29]

De tre husen är byggda i form av ett L runt en trädgård där Domus di Giove e Ganimede utgör den södra linjen. Byggnaden är betydligt större än de övriga två och hade utgångar mot två gator: Via di Diana och Via dei Dipinti. Huvudentrén (nr. 28) från Via dei Dipinti ledde till en korridor (nr. 29-30) som flankerades av husets rum. Korridoren mynnade sedan ut i en öppen gårdsplan (nr. 26) som i sin tur ledde ut till husets trädgård (nr. 21). Till gårdsplanen hörde två rum (nr. 25 och 27) som troligtvis fungerade som receptionssalar. Dessa rum var cirka sex meter höga och utgjorde på så sätt två våningar. Det nordöstra (nr. 27) av de två rummen var husets största (6,75 m x 8,75 m), och kunde nås både från trädgården och från gårdsplanen. I rum 41 fanns en trätrappa som ledde upp till andra våningen och vars golv fortfarande finns bevarat. En annan yttre trappa (nr. 38) vid ingången från Via di Diana ledde upp till utrymmen på andra våningen. Två affärslokaler (nr. 39 och 36) fanns i bottenvåningen, som båda hade entréer från Via di Diana. Den större av dem (nr. 36) hade dessutom ytterligare en ingång från Via dei Dipinti.[30]

[26] Pohl 1983, ss. 38f.
[27] McKay 1975, ss. 96f; Aldrete 2004, s. 208.
[28] Schaal 1957, s. 116.
[29] Clarke 1991b, s. 91; DeLaine 1996, ss. 176f.
[30] Harsberg 1979, s. 89; Clarke 1991b, s. 91; DeLaine 1995, ss. 85f.

Husets långa livslängd präglades av flera renoveringar och en mycket intensiv ombyggnation gjordes under 180-talet e.Kr.[31] Husets öppna planlösning försvann i och med att flera dörrar byggdes igen. En av passagerna mellan gårdsplanen och korridoren stängdes igen och i slutet av denna korridor byggdes ett nytt rum (nr. 31) som inte stängdes med en dörr utan kanske endast med ett skynke.[32]

Under den första ombyggnationen dekorerades väggarna i Domus di Giove e Ganimede med målningar av hög kvalité och deras datering har baserats på graffito som nämner månaden Commodus. Kejsar Commodus lät uppkalla en månad efter sig själv – augusti eller september – och vid hans död 192 e.Kr. fick månaden tillbaka sitt ursprungliga namn vilket innebär att målningarna inte kan vara gjorda efter detta årtal.[33] Korridoren pryddes med en aedicula på röd och gul bakgrund, och i rum 27 fanns avbildningar av Flora, Venus samt filosofer, poeter och maenader. En naken Dionysos på två av väggarna. I rummets centrala del finns den bäst bevarade väggen med Jupiter och Ganymedes avbildade, och det är denna bild som har gett huset dess namn. De mytologiska figurerna och övriga bilder på väggarna var inringade av oregelbundna ramar, och ofta höll sig de avbildade figurerna inte inom dessa ramar utan huvud och fötter stack ut. I husets största rum fanns svarta och vita mosaikgolv gjorda i geometriska mönster.[34]

Särskilt uppseendeväckande med Domus Giove e Ganimede är graffiti med homoerotiskt tema som klottrats på väggarna. I trapphuset nämns sexuella möten mellan olika män och på den högra väggen i rum 31 gå det att läsa: *Ti Ermadion cinaedus*[35]. Inte långt därifrån har en annan text skrivits på väggen (fig. 6):

hic ad Callinicum futui
orem anum amicom mare…
nolite in aede … [eller] *nolite cinaede*[36]

[31] Calza & Nash 1959, s. 27.
[32] Clarke 1991b, s. 91.
[33] Meiggs 1960, s. 443; Clarke 1991b, s. 91; DeLaine 1995, s. 81.
[34] Meiggs 1960, ss. 438 & 441; Harsberg 1979, s. 90; Clarke 1991b, ss. 95f.
[35] Clarke 1991b, s. 93. Översättning av John R. Clarke: ”You’re a faggot, Ermadion”.(Clarke 1991b, s. 93.)
[36] Clarke 1991b, s. 93. Översättning av John R. Clarke: ”Here I screwed the mouth and anus of my sea-going friend. Don’t do [something] in the temple … [or] Don’t do [something] with or to a faggot” samt “Efesius loves Terisius” (Clarke 1991b, s. 102, n. 17).

Ovanpå denna text har ytterligare någon skrivit:

Livius me cunus
Lincet Tertulle cunus
Efesius Terisium amat[37]

Casa dei Dipinti (I.IV.4)

De två andra komplexen tillhörande samma insula som Domus di Giove e Ganimede var Casa dei Dipinti och Casa di Bacco Fanciullo som var två i stort sett identiska hus. Casa dei Dipinti (fig. 4) hade en egen avskild en trädgård försedd med träd och buskage. Där fanns också marmorstatyer att beundra och bänkar att sitta på.[38] Bottenvåningen utgjordes av sju rum med ett trapphus som ledde upp till ytterligare fem rum på en mezzaninvåning.[39] Ingången till huset ledde till en korridor som mynnade ut i husets medianum som flankerades på båda sidor av husets största rum. Dessa rum fick sin ljustillförsel från stora fönster som vette ut mot trädgården. Då en inre gård saknades fungerade medianum som ett cirkulationsområde varifrån husets övriga rum nåddes. Hur de övre våningarnas rum var fördelade är svårt att avgöra eftersom inte tillräckligt mycket material är bevarat. Normalt hade medianumlägenheter en övre våning som nåddes via en trappa från gatan.[40]

Casa dei Triclini (I.XII.1)

Inte lång från Forum låg Casa dei Triclini (fig. 9), ett stort peristylhus vars fasader mot norr och söder utgjordes av tabernor med mezzaninvåningar. Stämplar i husets röd och gula tegel daterar huset till ca 120 e.Kr., och var således en del av Hadrianus' byggnadsprojekt.[41] Den norra ingången i Casa dei Triclini ledde till en portikomringad gård vars golv bestod av marmor och vit mosaik. Denna gård vette i sin tur ut mot en stor sal med mosaikgolv med *opus sectile* och marmorklädda väggar; statyer stod en

[37] Clarke 1991b, s. 93. Översättning av John R. Clarke: "Livius that faggot licks me. Tertullus, you're a cunt too." Clarke 1991b, s. 102, n. 18.
[38] McKay 1975, s. 97.
[39] Meiggs 1960, s. 246.
[40] DeLaine 1995, s. 85; DeLaine 2004, s. 152.
[41] Meiggs 1960, ss. 140 & 543; Harsberg 1979, s. 70.

gång uppställda på ett podium, gjort i tegel och som en gång täckts av marmor, som gick längs med tre väggar. Gårdens främsta funktion var att ge ljus till de centrala rummen som inte hade fönster längs med huset långsidor, det vill säga de västra och östra fasaderna.[42]

I husets östra del låg rummen som givit huset dess namn; tre triclinia med murade bänkar längs med tre sidor av rummen.[43] Tillsammans med rummen på motsvarande sida utgjorde dessa rum en skyddad del av huset som på så sätt inte besvärades av gatornas buller och oljud. Den centrala delen av huset var egentligen en separat byggnad som skyddades av två rader av affärslokaler, men troligtvis var byggnaderna lika höga. Bredden på bottenvåningens murar, en meter, tyder på att huset en gång bestått av fem eller sex våningar. Endast bottenvåningen finns idag och med hjälp av den är det möjligt att rekonstruera de övre våningarna; tvårumslägenheter längs med den norra och den södra fasaden nåddes via trappor från gatorna. De centrala rummen speglade troligtvis bottenvåningens och fick sitt ljus från fönster eller arkader mot gården. Två trapphus i huset nådde upp till de övre våningarna. Alla rum hade egna dörrar som gav avskildhet.[44]

Husets kök var placerat i det sydvästliga hörnet, och det sydöstra hörnet byggdes under 200-talet e.Kr. två affärslokaler om till en toalett – med återanvänt material – med plats för ca 20 personer.[45]

Casa delle Volte Dipinte (III.V.1) och *Caseggiato Trapeziodale* (III.IV.1)

I den västra delen av Ostia, i ett område som karaktäriserades av höga bostadshus och affärer, ligger Casa delle Volte Dipinte (fig. 10). Det byggdes under 130-talet e.Kr. och var ett modernt fristående tegelhus med fönster åt alla håll. Byggnadstekniken med fasadtegel och korsvalvkonstruktioner, sammansatt med cement, bidrog till att skapa ljusa utrymmen där planen innebar både avskildhet och fri rörlighet mellan våningsplanen.[46] Genom huset gick en korridor som öppnade upp till rum som

[42] Schaal 1957, s. 93; Meiggs 1960, s. 244; Packer 1971, ss. 157f; Harsberg 1979, s. 70.
[43] Harsberg 1979, s. 70.
[44] Packer 1967, s . 85; Packer 1971, ss. 67f. & s. 159
[45] Packer 1971, s. 158; Harsberg 1979, s. 71.
[46] Det finns olika uppgifter om hur många våningar huset bestod av. Enligt Raissa Calza och Ernest Nash (Calza & Nash 1959, s. 29) bestod huset av två våningar, medan Russel Meiggs (Meiggs 1960, s. 246), Jan Theo Bakker (Bakker 1994,

flankerade korridorens båda sidor, vilket representerade en ny typ av planlösning. Ett av rummen – mot Via delle Volte Dipinte – utgjorde husets huvudingång och fauces.[47] I husets nordöstra del ledde ett trapphus upp till andra våningen, vars plan överensstämde med bottenvåningens. De dekorativa mosaikgolven har varit till stor hjälp i tolkningen av rummens olika funktioner; den östra delen utgjordes av matsalar, vestibulen och vardagsrum.[48] De åtskilda sovrummen låg i husets sydöstra del och vid korridorens slut kom köket och serviceavdelningen med spis och vattenho. Våningarna hade fristående och självständiga lägenheter med kök, badrum och toalett. En toalett var placerad vid trappan där avloppsrör ledde avfall från kök och badrum ut ur huset.[49] I trapphuset fanns också en mindre murad bassäng vars vatten kom från en cistern vid husets gavel. Detta gör det troligt att utrymmet använts som tvättrum. En tvättho fanns även på andra våningen under den trappa som ledde till tredje våningen.[50]

I korridorens mosaikgolv syns denna rumsfördelning där golvet vid sovrum 6 ändrades från vita geometriska mönster, tessellation, till *opus spicatum*, det vill säga fiskbensmönster. Detta mönster gick också igen i sovrummen, och förhållandet mellan vestibulen och korridoren betonades genom tessellationsmönstret. I salongerna är mosaikgolven desto mer avancerade och visar på så sett den hierarkiska ordningen rummen emellan.[51]

Förutom att avskilja husets olika funktionsområden genom en korridor, gjordes öppningar mellan rummen i den västra delen, vilket skapade en svit av mottagningsrum som hade förbindelse med vestibulen.[52]

Runt 240 e.Kr. byggdes Casa delle Volte Dipinte om och rum 10, som ursprungligen hade varit en veranda som hörde ihop med matsal 11, byggdes om till en bar – *thermopolium* – där det fanns tillgång till varmt vin och mat. Baren var det enda rummet av kommersiell karaktär i huset och tillgång till vatten kom genom rör från en cistern ute på gatan. Dekorationerna på väggarna skiljer sig från husets övriga och föreställer en grupp människor, och vilkas namn också står skrivna, firande en begravningsrit. Syftet

s. 81) och Erling Harsberg (Harsberg 1979, s. 90) menar att en inre trappa leder upp till tredje våningen där det fanns ett antal mindre betydelsefulla rum.
[47] Calza & Nash 1959, s. 29; Meiggs 1960, s. 246; Clarke 1991a, ss. 289-293.
[48] Harsberg 1979, s. 91; Clarke 1991a, s. 93.
[49] Pohl 1983, ss. 100f ; Clarke 1991a, s. 293; Bakker 1994, s. 81.
[50] Harsberg 1979, s. 90.
[51] Clarke 1991a, ss. 292f.
[52] Clarke 1991a, s. 293.

med målningen kan ha varit att påminna om en avliden familjemedlem eller vän under de begravningsbanketter som ofta hölls i hemmet.[53]

Av de tre sovrummen är det cubiculum 4 som utmärker sig på ett anmärkningsvärt sätt. I detta rum var det målade taket bevarat när huset grävdes fram. Taket målades först under mitten av 100-talet e.Kr. i gult – vilket matchade de gula väggarna – med lineära dekorationer och cirklar föreställande baksidor på speglar med nakna kvinnofigurer inuti. Takmålningen målades över cirka 210 e.Kr., och den konstnär som var ansvarig för den nya takdekorationen valde att måla direkt på den gamla målningen istället för att lägga ett lager puts mellan. Detta är orsaken till att den äldre målningen har bevarats och det var först under 1980-talet, trettio år efter att Casa delle Volte Dipinte grävdes fram, som den framstod i och med att den senare severiska målningen hade börjat flagna.[54]

Den senare målningen var gjord i en helt annan anda än den äldre. I detta fall valde konstnären att använda färger som konstraster och taket delades upp med hjälp av åtta band dekorerade med stilleben, storkar, påfåglar, galopperande hästar och pygméer på Nilen. Den centrala delen utgjordes av en medaljong med hästen Pegasus som medelpunkt, målad i röda, gula och svarta färger.[55] I rum 5 fanns två väggmålningar av erotisk karaktär.[56]

Norr om Casa delle Volte Dipinte ligger ett annex, Caseggiato Trapeziodale (III-IV-1) (fig. 12), som har tolkats vara ett stall med en tillhörande krog och eventuellt ett sovrum. Byggnaden utgjordes huvudsakligen av en stor gårdsplan, där det längs med ena sidan fanns ett smalt och avlångt rum, med en vattenho vars vatten kom från en vattencistern utanför byggnaden. På motsatta sidan fanns två rum, ett större och ett mindre, där det fortfarande kan ses spår av trappor som ledde till en övre våning.[57]

Caupona del Pavone (IV.II.6)

I den sydvästra delen av Ostia, i region V, ligger Caupona del Pavone (fig. 13) inklämt bland affärer och bostadshus. Huset byggdes under den första halvan av 100-talet e.Kr.

[53] Harsberg 1979, s. 91; Pohl 1983, s. 101; Clarke 1991a, s. 297.
[54] Clarke 1991a, ss. 298f.
[55] Harsberg 1979, ss. 90f .; Clarke 1991a, ss. 299f.
[56] Calza & Nash 1959, s. 29; Felletti Maj 1961; ss. 17f.
[57] Harsberg 1979, s. 65.

som ett privathem vars centrala del utgjordes av två parallella korridorer med ingångar från Via della Caupona. Den ena korridoren, korridor I, flankerades av en trappa, ett mindre rum och en toalett, och mynnade slutligen ut i en gårdsplan. Vinkelrätt mot korridoren löpte ytterligare en mindre korridor (6) som i sin tur ledde till en större gårdsplan, möblerad med bänkar och en nisch, och de privata rummen i huset. Eftersom huset bestod av tre helt igenmurade sidor var de två gårdarna nödvändiga som ljus- och luftkällor till husets rum på alla våningar. Den västra delen av Caupona del Pavone bestod av en affärslokal med entré också mot Via della Caupona och med ett bakre rum som endast kunde nås från affären. I den nordöstra delen av huset låg den andra av de två parallella korridorerna som ledde fram till ett stort rum vars ljus kom från fönster som vette ut mot den stora gårdsplanen. Längs med korridoren låg tre rum, där det första var en lokal som endast kunde nås från gatan. De två korridorerna sammankopplades med en öppning precis vid ingångarna och det var egentligen endast denna öppning som förenade de två delarna av Caupona del Pavone.[58]

Under första halvan av 200-talet e.Kr. genomgick Caupona del Pavone renoveringar och huset smyckades med nya väggmålningar föreställande kolonner och mänskliga figurer.[59] Stilen av kombinerade arkitektoniska element var på väg ur mode när Caupona del Pavone renoverades och det är tydligt att olika konstnärer haft olika inriktningar när rummen dekorerades. I tablinum 8 målade en konstnär i den äldre traditionen, medan det i rum 9, fanns verk av en mer modern konstnär. De arkitektoniska motiven med centrerade paneler var inte längre attraktiva, utan här ses istället vita paneler gjorda utan någon särskild geometrisk ordning. I dessa paneler syns olika figurer, bland annat en man i toga, en kvinna i röd peplos och två flygande män med mantlar över armarna. Det nya utförandet representerade den nya severiska panelstilen.[60]

Golven i huset, som troligtvis också tillhör renoveringen, bestod till stor del av svart och vit mosaik. I korridor 6 var mosaiken gjord i ett avancerat fiskfjällsmönster. De två stora rummen längst in hade två olika typer av mosaikgolv; i cubiculum 10 var golvet lagt i ett rutmönster, men den finaste mosaiken fanns i tablinum 8 där det har lagts ett dekorativt golv i svart och vita mönster i växtliga former. Golvet i det lilla rummet (9) mot den stora gården skilde sig från de övriga i och med att det istället hade lagts

[58] Clarke 1991a, s. 342.
[59] Clarke 1991a, s. 346.
[60] Clarke 1991a, ss. 348-351.

marmor i ett oregelbundet mönster i gult och olika skalor av grått. I mitten fanns en cirkel gjord av grön marmor.[61]

På den stora gårdsplanen installerades en aedicula-liknande nisch som omringades av marmorimitering, och baser tillhörande kolonner finns bevarade. I nischen syns en påfågel och det är möjligt att denna fågel, som också är relaterad till Dionysos-kulten och en symbol för odödlighet, representerade den familj eller släkt som ägde Caupona del Pavone.[62]

Huset genomgick ytterligare en restaurering cirka 250 e.Kr. då det byggdes om till ett värdshus med bar. Baren, gjord i marmor, placerades i tablinum 8, och var på så sätt inte tillgänglig från gatan.[63]

IV ANALYS OCH DISKUSSION

a. Husens planer

Casa di Diana och Casa dei Triclini är typiska peristylhus där de centrala gårdarna bidrar till att förse husens inre rum med ljus. Husens fasader består av affärslokaler med mezzaninvåningar. De två husen skiljer sig åt i det avseendet att Casa di Dianas fasader utgörs av en långsida och en kortsida medan Casa dei Triclinis fasader utgörs av två kortsidor. De rum i Casa dei Triclini som vätte ut mot gården var – på den västra sidan – små rum vars enda ingång var från kolonnaden och de hade således hade inte kontakt sinsemellan. Till öster fanns flera triclinia med bänkar på tre sidor. Huruvida dessa rum var ursprungliga eller tillkom då huset började användas som samlingsplats för ett collegia framgår inte i den tillgängliga litteraturen. Flertalet forskare har utifrån planen tolkat huset som en samlingsplats för skråmedlemmar. Enligt Gustav Hermansen påminner huset om andra kollegiebyggnader som Schola del Traiano (IV.V.15) och Sede degli Augustali (V.VII.1-2).[64] Även Harsberg drar paralleller till Schola del Traiano och påpekar likheter med den kolonnadomgärdade gården som öppnade sig mot ett stort

[61] Clarke 1991a, ss. 344-346.
[62] Harsberg 1979, s. 67.
[63] Harsberg 1979, s. 66; Clarke 1991a, s. 342.
[64] Hermansen 1981, ss. 71f.

rum med mosaikgolv och marmorbeklädda väggar.[65] Att Casa dei Triclini vid någon tidpunkt varit en samlingsplats för ett skrå råder det dock inget tvivel om; en inskrift har påträffats på gården, vilken nämner att huset en gång hyst ett skrå för byggnadshantverkare, *fabri tignuarii*. Det är dock inte fastställt huruvida denna inskrift gjordes i samband med att huset byggdes.[66]

Förutom de likheter med de andra två skråpalatsen som påpekats påminner Casa di Triclini också om Casa delle Muse (III.IX.22) vars centrala del också utgörs av en kolonnomringad gård med affärslokaler mot gatorna.[67] Samma plan kan ses i Domus del Tempio Rotondo (I.XI.2-3) som är i stort sett identiskt. Enligt James E. Packer var denna plan inte avsedd för ett specifikt syfte utan kunde användas till olika ändamål. Domus del Tempio Rotondo, Casa delle Muse och Casa di Apuleio var enligt Packer privata hem, men samma plan kunde också ses i magasin som Horrea Epagathiana (I.VIII.3). Planen med en öppen gård med tablinum mittemot ingången – vilket fanns representerat i Casa dei Triclini – är dock kopplad till privata hem.[68] I Russel Meiggs' ögon ger gårdsplanens ansenliga storlek ett mer aristokratiskt intryck – något som borde ha påverkat hyrorna, så att dessa kan ha varit högre än i andra, liknande hus.[69]

Enligt Tönnes Kleberg tyder de enskilda enkla rummen i bottenvåningen på att Casa dei Triclini var ett hotell innan det blev ett skråpalats.[70] Uträkningar som gjorts av Packer visar att huset kan ha haft ungefär 130 invånare fördelade i 30 lägenheter i husets övriga tre våningar.[71]

I Casa dei Triclini har de västra rummen, 8-13, av Packer tolkats som avsedda för boende. Övre våningar finns ej bevarade, men enligt Packer kan rekonstruktioner göras utifrån bottenvåningens planlösning och utgjordes således av en serie tvårumslägenheter där husets långsidor motsvarades av bottenvåningens östra sida.[72] Utifrån Packers rekonstruktion skulle huset i så fall bestå av ungefär 55-65 enskilda rum.

[65] Harsberg 1979, s. 70.
[66] Schaal 1957, s. 92; Harsberg 1979, s. 70.
[67] Packer 1971, s. 17; Pohl 1980, s. 38.
[68] Packer 1971, s. 17.
[69] Meiggs 1960, s. 244.
[70] Kleberg 1957, s. 45. *Non vidi*.
[71] Packer 1971, s. 159.
[72] Packer 1971, ss. 67 & 157.

Casa di Diana var ett betydlig enklare peristylhus än Casa dei Triclini, där gårdens huvudsakliga syfte var att ge ljus till de omringande rummen.[73] Försök har gjorts av Guido Calza att dela upp bottenvåningens olika rum i lägenheter, genom studier av rummens väggmålningar och mosaikgolv. Han hävdar att rum 4-7 och 30 utgjorde en lägenhet, rum 23-25 en annan och rum 20 och 21 en tredje. I de två sistnämnda fallen är beräkningar enligt Calza osäkra. Det kan i själva verket utgjort en och samma lägenhet. Calzas osäkerhet beror på att det bevarade materialet inte kan ge tillräcklig information för att fastställa lägenheternas begränsningar.[74] Mezzaninvåningarna beboddes av affärsinnehavarna och deras familjer.[75]

Ytterligare två lägenheter ska ha funnits på andra våningen; en som utgjordes av rum 2-4, där rum 4 troligtvis var ett kök, och som nåddes via trappa 1 och en annan lägenhet, med rum 6 och 7, vars trappa fanns i område 5. Calza tolkade rum 8 som en enrummare.[76] Golven till rum 13, 14 och 15 finns inte längre bevarade, men rummen var enligt Packer bostäder.[77] Vem som bebodde dessa lägenheter är något oklart. Enligt Alexander Gordon McKay tyder väggmålningarna (som är av högre kvalité) samt fasad med balkonger på att andra våningen beboddes av människor ur en högre samhällsklass. Raissa Calza och Ernest Nash hävdar, å andra sidan, att människor med sämre ekonomi bodde högt upp i huset.[78] Möjligen syftar de på de högre våningarna som ursprungligen fanns.

Det är dock inte alla forskare som är eniga med Calzas lägenhetsindelning. Erling Harsberg anser att rummen inte ser ut att tillhöra en eller flera lägenheter och menar vidare att tidigare teorier lagts fram om att Casa di Diana ska ha varit ett hotell eller en samlingsplats för en förening. De enskilda rummen på bottenvåningen, och det inre trapphuset, anses av Harsberg vara belägg nog för hotellverksamhet.[79] Vilken tidigare forskning som Harsberg syftar till redovisas inte, men det är möjligt att han anspelar på Calza och Nash som säger, i ett stycke som egentligen rör en bar (Thermopolion I.II.5), att mittemot baren kanske det fanns ett hotell, som i sig kanske var Casa di Diana.[80] Calza och Nash lägger även fram en annan tolkning, nämligen att huset varit ett

[73] Boëthius & Ward-Perkins 1970, s. 318.
[74] Calza 1953, s 237. *Non vidi*.
[75] Calza & Nash 1959, s. 28.
[76] Calza 1953, s 237. *Non vidi*.
[77] Packer 1971, s. 132.
[78] Calza & Nash 1959, s. 28; McKay 1975, s. 96.
[79] Harsberg 1979, s. 87.
[80] Calza & Nash 1959, s. 79.

kollektivt boende snarare än lägenheter.[81] Även Ingrid Pohl menar att de översta våningarna med sina små rum möjligtvis användes för hotellverksamhet.[82]

Casa di Diana skiljer sig således radikalt från Casa dei Triclini i den mån att endast ett fåtal rum, nr. 25 på bottenvåningen och nr. 8 och 14 på andra våningen, är avskilda rum som endast kan nås via en ingång. Anmärkningsvärt i Casa di Diana är dock de små utrymmena i rum 6 på andra våningen som separeras genom låga väggar endast 30 cm höga.[83] Det är svårt att föreställa sig vilken funktion dessa väggar skulle tänkas fylla i och med den låga höjden, som knappast kan ha skyddat någons privatliv. En möjlighet är att utrymmena inte använts för boende, såsom Packer påstår, utan istället för förvaring.[84]

Caupona del Pavone skiljer sig från de övriga husen genom en öppen gårdsplan i husets centrala del och inte mindre än tre korridorer. Huset sydvästra del bestod av endast två större bostadsrum, varav det ena, rum 8, byggdes om till en bar under mitten av 200-talet e.Kr.[85] I den nordöstra delen, med en egen korridor, fanns desto fler rum, varav av två rum (14 och 15) inte hade någon annan ljustillförsel än den som kom från dörrarna. Caupona del Pavone har förhållandevis få rum, och endast rum 10 har tolkats som cubiculum i husets sydöstra del.[86] Rummen i husets norra ligger visserligen längs med en korridor, men deras öppna plan tyder på att rummen varit av officiell karaktär.

Även Domus di Giove e Ganimede hade en tillhörande gårdsplan. Denna hade inte samma huvudsakliga funktion att ge ljus och luft till intilliggande rum; endast rum 25 fick ljus genom ett fönster. Husets plan var oregelbunden och följde inte något särskilt schema. Affärslokaler, två stycken, fanns endast mot Via di Diana, varav en hade öppning in mot huset. Husets centrala del utgjordes av en korridor. Flera rum kunde endast nås via andra rum, rum 24 nåddes exempelvis endast via rum 25, rum 35 via 34, och slutligen rum 40 via 41. Detta resulterade i flera enskilda tvårumsenheter. Enligt Meiggs bestod Domus di Giove e Ganimede av en enda självständig lägenhet, men avsaknaden av möbler gör det svårt att avgöra vilka funktioner som de olika rummen har haft. Rum 27 bör ha varit husets mest förnämsta, vilket indikeras av dess storlek samt av att takets höjd nådde upp till tredje våningens golv. Lägenheten verkar ha utvidgats då inre

[81] Calza & Nash 1959, s. 28.
[82] Pohl 1983, s. 39.
[83] Packer 1971, s. 132.
[84] Packer 1971, s. 132.
[85] Clarke 1991a, s. 342.
[86] Clarke 1991a, s. 345.

trappor, som ledde upp till andra våningen, byggdes.[87] I Domus di Giove e Ganimede skiljer sig planlösningen avsevärt och endast ett fåtal rum erbjuder avskildhet, däribland rum nr. 24, 35, 33, 40 och tillbyggda rum nr. 31. Endast rum 33 på bottenvåningen har av Packer tolkats som möjligt cubiculum. Andra våningen – vars rum troligtvis motsvaras av bottenvåningens – är rum 139, 134-135, 124 och 128 cubicula.[88] Eftersom de flesta rummen endast nås via andra rum, är det mer troligt att huset var uppdelat i mindre lägenheter. Rum 27 och 31, med erotiska målningar och graffiti, är grunden till att huset har tolkats som hotell, något som kommer att diskuteras nedan.

Calza och Nash menar att bland annat planen hos Domus di Giove e Ganimede med sina stora rum påminner om ett bekvämt hotell.[89] Ombyggnationen där bland annat en ingång stängdes igen innebar, enligt Guido Calza, större kontroll över huset som han också anser har varit för stort för att bebos av endast en familj. Detta anser Calza vara en av flera indikationer på öppnandet av ett hotell.[90]

Själva kärnan i Casa delle Volte Dipinte är korridoren, som flankerades av rum på båda sidor. På den östra sidan utgjordes rummen av huset entré och av mer offentliga rum såsom matsal och vardagsrum. Till väster fanns de privata och avskilda rummen med servicerum och kök i den nordvästra delen. Rum 4, 5 och 6 kunde endast nås från korridoren och lystes upp genom fönster mot Via delle Trifore.

Planen hos Casa delle Volte Dipinte, som James Packer kallar ”basilika-plan”, återkommer i åtskilliga hus i Ostia, exempelvis Caseggiato IV.II.5, Caseggiato del Sacello (IV.V.4) och Caseggiato V.II.10. Planlösningen var, enligt Packer, av lokal härkomst och förekom redan under sista århundradet f.Kr. Den kunde bland annat ses i källarna på de republikanska husen, så kallade carcer.[91]

Casa delle Volte Dipintes plan är ett av argumenten för att huset fungerat som ett hotell enligt Hermansen. Han anser också att närvaron av trösklar mellan de flesta rummen – förutom rum 3 och 4 som då tillhört ägaren – innebär att alla rum kunde låsas individuellt för att värna om resenärernas privatliv.[92] Även Calza och Nash anser att huset kan ha varit ett komfortabelt hotell.[93]

[87] Meiggs 1960, ss. 246f.
[88] Packer 1971, s. 137.
[89] Calza & Nash 1959, s. 27.
[90] Calza 1920, s. 362.
[91] Packer 1971, ss. 89-91 och s. 170.
[92] Hermansen 1981, ss. 151f.
[93] Calza & Nash 1959, s. 29.

Basilika-planen hos Casa delle Volte Dipinte öppnar upp möjligheten för hotellverksamhet med sina avskilda tum. Endast tre rum på bottenvåningen, rum 4, 5 och 6 har tolkats som cubicula, detta eftersom de endast har en ingång vardera. Rummen på andra våningen motsvaras till stor del av bottenvåningens där majoriteten av rummen (19, 20, 21, 22 och 23) utgörs av cubicula.[94] Huset består således av åtta sovrum som kunde stängas individuellt.

I Casa dei Dipinti utgjordes farstun av en korridor ledde ut till medianum varifrån majoriteten av husets rum var tillgängliga. Till höger om medianum fanns husets mest förnäma rum (nr. 10) med ljusinsläpp från den stora trädgården som fanns på husets baksida. Rum 2 och 3, husets cubiculum, låg i den västra delen av Casa dei Dipinti där även rum 3 fick sitt ljus från ett fönster mot trädgården. Rum 2 fick sitt ljus från rum 3 genom ett fönster placerat i väggen mellan de två rummen. Ett servicerum (nr. 9) fanns precis till höger om husets entré som också utgjorde trapphuset upp till en andra våning.[95] Alla rum i huset hade åtminstone två dörrar och det kan tyckas att ett eventuellt privatliv bör ha varit något besvärligt för en hotellgäst.

Husets plan upprepas i det intilliggande huset Casa di Bacco Fanciullo som, tillsammans med Domus di Giove e Ganimede var del av samma byggnadsprojekt. Det var inte ovaligt att medianumlägenheter satt ihop i par. Exempel på liknande planer kan ses i det stora lägenhetskomplexet Case a Giardino (III.IX), där lägenheter såsom III.IX.3 och Insula delle Pareti Gialle (III.IX.12) har enskilda rum som nås via medianum. Vad som skiljer Casa dei Dipinti och Casa di Bacco Fanciullo från liknande planer är den korridor som utgör husets hall.[96] Enligt Calza och Nash är denna plan ett lokalt fenomen troligen knutet till en specifik arkitekt.[97] De anser också att det fanns en möjlighet att hyresgästerna i huset hyrde ut rum till människor i behov av tillfällig boende.[98] Även Harsberg nämner Casa dei Dipinti som ett tveksamt hotell av bättre standard, men hänvisar sådan tolkning till tidigare forskning.[99] DeLaine hävdar att hus av denna typ kanske hyrdes ut säsongsvis till människor inom handeln som inte hade behov av receptionsrum i hemmet.[100]

[94] Packer 1971, s. 169.
[95] DeLaine 1995, s. 85.
[96] DeLaine 1995, ss. 86f; DeLaine 2004, s. 152.
[97] Calza & Nash 1958, s. 26.
[98] Calza & Nash 1958, ss. 80f.
[99] Harsberg 1979, s. 64. Harsberg hänvisar inte till vilken forskning detta skulle kunna vara.
[100] DeLaine 2004, s. 171.

De två rummen i Caseggiato Trapeziodale har av Harsberg tolkats som gästrum och bostad för värden. Spår efter en trappa upp till en övre våning tolkar Harsberg som att det har funnits fler gästrum enkelt inredda med säng och lampa.[101] Denna tolkning är dock inte helt övertygande. Eftersom andra våningen inte finns kvar är det svårt att avgöra deras funktion, och rummen på bottenvåningen kan likaväl ha fungerat som ett slags kontor för den som ansvarade för stallet.

De planer som dessa hus uppvisar är således av flera olika typer. Casa di Diana och Casa dei Triclini var typiska peristylhus där den centrala gården i många fall utgjorde den enda ljus- och lufttillförsel till de omkringliggande rummen. Peristylen i Casa dei Triclini var större än nödvändigt och tyder å andra sidan på att dess syfte inte enbart var funktionellt utan också estetiskt. Den öppna gården syns även hos Domus di Giove e Ganimede och Caupona del Pavone, där syftet igen endast är funktionellt. Gårdsplanerna var inte centrerade i husen; i Caupona del Pavone var gården placerad ganska långt in, troligtvis för att förse de bättre rummen med ljus och inte slösas bort på mindre viktiga rum såsom affärslokaler, som dessutom fick ljus från annat håll. I Domus di Giove e Ganimede hade gården som huvudsyfte att lysa upp de bakre och mer väsentliga rummen som inte fick något ljus från vare sig gatan eller trädgården.

De hus som inte hade någon inre gård som ljuskälla fick det istället antingen ifrån gatan, såsom var fallet med Casa delle Volte Dipinte, eller från både gatan och en trädgård, vilket kan ses hos Casa dei Dipinti. Oavsett hur marken där husen byggdes formade husen eller hur mycket husen kostade ekonomiskt var det tydligen mycket noga med att så många rum som möjligt skulle ha ordentligt med luft- och ljustillförsel.

Gemensamt för alla husen är att de har korridorer. Dessa korridorer varierar sig avsevärt husen emellan. I Casa di Diana fungerar korridor 3 som en slags tambur, som endast flankeras av rum på en sida. Korridoren mynnar ut i en förhall som sedan leder ut till husets peristyl. Övriga korridorer är fortsättningar på peristylens gångar vars huvudsakliga syften tycks vara att leda till trappuppgångar. Även i Casa dei Dipinti används en korridor som husets tambur. I Casa dei Triclini syns endast en ytterst liten och small korridor som leder från husets peristyl till en av tabernorna som ligger mot Via della Forica.

[101] Harsberg 1979, s. 65.

I tre av husen – Caupona del Pavone, Domus di Giove e Ganimede och Casa delle Volte Dipinte – används korridorerna som naven i husen varifrån majoriteten av alla rum nås. I Casa delle Volte Dipinte går korridoren från ena änden av huset till den andra med ingångar på båda sidor. Ingen av dessa ingångar är husets huvudingång, vilken istället ses ligga parallellt med husets rum. Entrén till Caupona del Pavone leder till husets första korridor som mynnar ut i en gårdsplan som i sin tur leder till husets andra korridor. En tredje korridor löper jämsides med den första och det kan tyckas anmärkningsvärt att kosta på sig så pass mycket yta enbart till korridorer som i sig själva leder till ett litet antal rum. De två vinkelräta korridorerna i Domus di Giove e Ganimede fyller ett större syfte i och med att de knyter ihop husets något utströdda rum. För ett så pass stort hus, med endast två ingångar, blir dessa korridorer helt nödvändiga.

Avsaknaden av en större korridor i Casa dei Dipinti är ganska självklar i och med att huset istället använder sig av medianum som tillgång till de privata rummen. Även Caseggiato Trapeziodale saknar en korridor eftersom husets centrala del istället utgörs av en stor gård.

b. Andra kriterier

Resande som kom till Ostia bör i första hand ha varit handelsmän eller personer som på väg till eller från Rom hade tagit sig till hamnstaden. Det är därför troligt att eventuella hotell i staden var placerade nära den kommersiella kärnan eller nere vid hamnen i stadens sydvästra del (fig. 1).

I kvarteren öster om stadens Forum finns flertalet av de påstådda hotellen placerade. Mest centralt ligger Casa dei Triclini, precis bredvid Forum. Nordväst om Forum ligger också Casa dei Dipinti, Domus di Giove e Ganimede samt Casa di Diana. Caupona del Pavone ligger på Via della Caupona i den södra delen av Ostia som utgörs till stor dela av bostadshus och affärer.[102] Casa delle Volte Dipinte och Caseggiato Trapeziodale ligger mer avskilt än de övriga husen i den västra delen av staden. Deras position, nära Decumanus och hamnen, men i ett bostadsområde, kan tänkas lämpligt för de besökare som inte intresserar sig för stadens kommersiella kärna utan istället vill vara när hamnen.

[102] Harsberg 1979, s. 66.

Det bästa läget för ett hotell i Ostia borde variera beroende på vilket klientel hotellen riktar sig. För de hotell som vänder sig till handelsmän kan både centrum och hamnen vara bra lägen. Hotell för de som endast passerar Ostia för övernattning borde vara placerade så nära hamnen som möjligt. På så sätt borde just hamnen vara det bästa läget för de hotell som vill ha som många gäster som möjligt, men endast Casa delle Volte Dipinte är placerat på en så pass strategisk plats.

Existensen av barer har lagts fram som argument för hotellverksamhet i flera hus, men sådana har endast funnits i två av de diskuterade husen: Caupona del Pavone och Casa delle Volte Dipinte. Caupona del Pavone fick sin bar installerad i rum 8 under början eller mitten av 200-talet i samband med att en större restaurering gjordes i huset. Disken var klädd i marmorplattor vilket matchade marmorhyllorna på väggen bakom. Golven var smyckade med mosaiker och väggarna med målningar, genomgående av hög kvalité.[103] Detta har lett till att Meiggs tolkat Caupona del Pavone som en plats för ett ”finare” klientel.[104] Barens placering längst in i huset har diskuterats. Enligt Harsberg var denna krog menad för en mer utvald och intim kundkrets.[105]

De forskare som nämner Caupona del Pavone som hotell går sällan in närmare på detaljer. Meiggs nämner huset endast som hastigast och kallar det då ”Peacock Inn”. I sin text gör Meiggs det tydligt att *caupona* innebar en plats där mat, dryck samt övernattning erbjöds, men är inte helt tydlig med huruvida han översätter caupona med inn.[106] Barens placering är onekligen intressant i och med att det innebär att besökare behövde gå genom hela huset för att nå serveringen. Å andra sidan så är det endast korridorer och en öppen gård som leder dit och gästen behövde således inte gå igenom några rum.

Baren i Casa delle Volte Dipinte byggdes i rum 10 i husets södra del och kunde nås från Via delle Volte Dipinte. Rummen kunde också nås via salong 11 och korridoren och var därför tillgänglig för alla invånare i huset. Det kunde i och för sig vara trevligt för eventuella hotellgäster att slippa gå ut via gatan för att nå baren, men det kan också ha varit så att barens innehavare bott i huset och att det var orsaken till rummets relation till husets övriga rum. Samma relation kan bland annat ses i Casa del Termopolio (I.II.5)

[103] Harsberg 1979, s. 66; Clarke 1991a, ss. 348f.
[104] Meiggs 1960, s. 430.
[105] Harsberg 1979, s. 67.
[106] Meiggs 1960, s. 428, n. 3.

och Terme Cisiarii (II.II.3) där barerna mot gatan också har öppningar in mot huset. Gemensamt för de två sistnämnda barerna är att de är installerade i hus som ej var avsedda som bostäder, såsom Casa delle Volte Dipinte.

Det fristående stallet Caseggiato Trapeziodale har av Harsberg själv tolkats som ett tänkbart hotell.[107] Beläggen för detta är något svagt, och det är i så fall troligare att stallet har hört till Casa delle Volte Dipinte, vilket Hermansen har föreslagit.[108]

Mer förbryllande är stallet i Casa di Diana. Rum 30 som byggdes om till ett stall är placerat så att hästarna fick gå genom husets huvudingång och korridor för att nå inrättningen. Denna placering är något otymplig och en annan möjlighet är att rummet istället var en arbetsplats, vilket Packer också föreslår.[109]

Calza har i sina tolkningar av lägenhetsuppdelningar använt trapphus och ingångar som argument för rumsfördelningar. I ett hotell bör det vara en fördel att ha en huvudingång med möjlighet att på så sätt ha uppsikt och kontroll över vilka gäster som rör sig i huset.

Ingången till Casa delle Volte Dipinte utgörs av fauces som flankeras av två salonger. Till huset hör också två ytterligare ingångar i vars en ände av korridoren som borde vara svåra att hålla uppsikt över. Casa dei Triclini kunde nås från två olika gator vilket borde göra det svårt att kontrollera flödet av människor. Dessutom fanns två av de tre trapphusen ute vid gatorna, långt bort från entréerna. De två ingångarna till Domus di Giove e Ganimede borde vara lättare att kontrollera eftersom de mynnade ut i samma korridor.

Än mer kontroll fanns det i Caupona del Pavone vars huvudingång med korridor borde vara lätt att kontrollera. Även i Casa di Diana fanns endast en ingång till bottenvåningen och här fanns också ett rum (nr. 2) som skulle ha kunnat fungera som reception. En av de tre trapporna till övervåningen gick från gatan och borde ha varit svår att övervaka. I Casa dei Dipinti fanns också endast en ingång och även här fanns möjlighet till receptionslokaler.

[107] Harsberg 1979, s. 65.
[108] Hermansen 1981, s. 152.
[109] Packer 1971, ss. 132f. I en genomgång av de olika rummen tolkar Packer (s. 132) rummet som antingen ett stall eller en arbetsplats. Han skriver sedan i en summerande tolkning att rummet byggdes om till ett stall (s. 133).

Enligt Hermansen är kök av högsta vikt hos ett hotell eftersom resenärer ska kunna ha möjlighet att laga sin egen mat.[110] Behovet av att laga mat eller sköta hygienen var inte alltid något som behövde skötas i hemmet. Mat kunde köpas färdiglagat i popinae eller tabernae, och för tvätt fanns badhus. Tillgång till kök och eller toalett fanns inte i alla hus; det fanns inte i Casa dei Dipinti, eller Caseggiato Trapeziodale. I Caupona del Pavone fanns en liten toalett vid gårdsplanen. Även i Casa di Diana fanns en liten toalett (rum 17) vid slutet av ingångens korridor. Casa delle Volte Dipinte hade badrum, toalett och kök på alla våningar. Badrummen utgjordes av murade bassänger med förhöjning av golvet vid dörrarna för att hindra vatten från att åka ut.[111]Att invånarna delade toalett och kök har lett Kleberg till att tolka huset som ett hotell.[112] I fasaden mot Via della Forica, byggdes två affärslokaler i Casa dei Triclini om till en toalett med plats för upp till ca 20 personer. Huruvida denna toalett var avsedd endast för invånarna i huset eller var en offentlig toalett är osäkert. Enligt Packer tyder toaletten på att huset hyst ett stort antal invånare.[113] Calza och Nash anser att toaletten tyder på att huset var avsett för kollektivt boende, snarare än lägenheter.[114]

I Domus di Giove e Ganimede har rum tveksamt tolkats till kök och toalett. Enligt Harsberg utgörs rum 34 och 35 av toalett.[115] Packer hävdar också att rum 34 möjligtvis var en toalett, men menar att köket istället kanske var placerat i rum 41.[116] Den mest lockande tolkningen är Packers, eftersom Harsberg gör gällande att en boende skulle behöva gå igenom toaletten för att nå köket.

Husens inre dekorationer bestod, i de bättre rummen, huvudsakligen av mosaikgolv i geometriska mönster i svart och vitt. Väggmålningar gick från enkla med endast vit puts till avancerade band och arkitektoniska element som ramar in mytologiska figurer och andra väsen. I två hus – Domus di Giove e Ganimede och Casa delle Volte Dipinte – har väggmålningarna använts som argument för hotellverksamhet.

I Casa delle Volte Dipinte är det de erotiska målningarna i rum 5 som väckt mycket uppmärksamhet. De två målningarna visar erotiska möten mellan par och har, i samband med husets rumsindelning, lett Calza och Nash till att tolka huset som en

[110] Hermansen 1981, s. 152.
[111] Harsberg 1979, s. 90; Hermansen 1981, s. 152; Pohl 1983, s. 101.
[112] Kleberg 1957, s. 46. *Non vidi*.
[113] Packer 1971, s. 67.
[114] Calza & Nash 1959, s. 28.
[115] Harsberg 1979, s. 89.
[116] Packer 1971, ss. 135 & 137.

bordell.[117] Målningarna i Domus di Giove e Ganimede har lett till ingående analyser av bland annat Clarke som 1986 gjorde en ingående studie av väggmålningen i rum 27 (fig. 7).[118] Målningen föreställer Jupiter och Gynemedes, där Jupiter sträcker sin hand mot Gynemedes haka, en handling som ska tolkas som en erotisk invit. Gynemedes svarar med att ta tag i Jupiter handled. En kvinnofigur finns också med på målningen som Clarke, på grund av antydan av en svan, tolkar som Leda. Enligt Clarke understryker hennes närvaro Jupiters val av en dödlig man.[119]

Graffitin och väggmålningarna har lett Calza och Clarke till att tolka Domus di Giove e Ganimede som ett högklassigt hotell för homosexuella.[120] Denna tolkning har bemötts av DeLaine som hävdar att det inte finns några indikationer på denna funktion och att Claza och Clarke drar för snabba slutsatser. DeLaine anser att den homoerotiska ikonografin inte motsvarar husets funktion och att graffitin var placerad i de delar av huset som var avsett för tjänstefolk, slavar och övriga medlemmar av hushållet. Graffitin, som också inkluderar klotter föreställande bland annat skepp, djur och gladiatorer, hade lika gärna kunnat göras av slavar eller äldre barn i hushållet.[121]

Trots att dessa målningar bidragit till att tolka husen som hotell, och ibland, bordell, bör man vara försiktig i tolkningen av erotiska motiv. Det romerska sovrummet, cubiculum, var inte endast en plats för att förvara sängen utan användes också för att underhålla gäster. Detta gör att målningar och objekt som hittas i sovrum inte alltid kan tolkas som ”privata”, utan var ofta avsedda för att visas upp för jämlika besökare. De erotiska motiven ska inte tolkas som självklart sexuella, gjorda i syfte att egga upp betraktaren; lika troligt är det att dessa motiv fungerade som statusmarkörer.[122] Jupiter - ofta förvandlad till en örn – och Ganymedes var vanliga motiv inom den romerska konsten och kunde bland annat att ses på väggmålningar, mosaik, smycken och mynt. De homoerotiska anspelningarna var inget chockerande för den romerske medborgaren och Ganymedes fungerade som en symbol för ungdomlig skönhet både för kvinnor och för män.[123]

[117] Calza & Nash 1959, s. 29.
[118] Clarke 1991b, s. 90.
[119] Clarke 1991b, ss. 96-100.
[120] Calza 1920, ss. 370-375; Clarke 1991b, s. 95.
[121] DeLaine 1995, s. 104, n. 42.
[122] Clarke 1996, ss. 600f.
[123] Williams 1999, ss. 57-59.

Frispråkighet i graffiti var inte ovanligt, flera exempel finns i Pompeji, och beror troligtvis på klottrarens anonymitet. Denna typ av klotter förekom i både hetero- och homosexuella sammanhang.[124]

V. SLUTDISKUSSION

Tyvärr så har skriftliga källor inte varit till stor hjälp i sökandet efter hotell. Enligt Hermansen bodde Augustinus år 387 e.Kr. på ett hotell i Ostia, och spekulerar i huruvida det kan ha varit i Domus di Giove e Ganimede han bodde; detta eftersom han en kväll tittar ut mot en trädgård.[125] Trädgården får Hermansen att tro att det är detta hus och han hänvisar till Calzas tolkning av Domus di Giove e Ganimede till ett hotell. Augustinus själv nämner endast att han bor i ett *domus,* och är det inte mer troligt att han bodde hos hospes?[126]

För att kunna fastställa ett eller flera av de redan diskuterade husen som värdshus eller hotell måste ett par kriterier ställas upp. Forskare som tidigare har tolkat husen som hotell har utgått från olika faktorer. Många hänvisar till tidigare forskning, andra avslutar beskrivningar av husen med att nämna att husen kanske har använts för övernattning.

De kriterier som använts är bland annat planlösning, position i staden, bar, stall, ingångar, kök, toalett, väggmålningar och graffiti, samt möjligheten att stänga dörrar. Den planlösning som borde ha passat en hotellverksamhet bäst är således den hos Casa delle Volte Dipinte, det vill säga basilika-planen. Denna plan förekommer även i andra hus som inte tolkats som hotell. Planlösningen hos Casa dei Triclini borde, med sina avskilda rum, också passa för uthyrning. Till huset hör i och för sig tre triclinia vilket tyder mer på att huset egentligen byggdes för ett kollegium. Casa di Dianas bottenplan tycks vara uppdelad i flera olika lägenhetsenheter, men i dess övervåning fanns avdelningar i rum 6 som bör ha byggts av en anledning. Rumsfördelningen i de övriga husen – Domus di Giove e Ganimede, Casa dei Dipinti, Caupona del Pavone och

[124] Richlin 1983, s. 82.
[125] Hermansen 1981, s. 13 & s. 15, n. 26.
[126] August. *Conf.* IX 10, 23.

Caseggiato Trapeziodale – ger ingen indikation på att ha försökt skapa enskilda utrymmen för uthyrning. Eftersom de övre våningarna sällan finns bevarade har tolkningar på dessa inte kunnat göras, även om försök emellanåt gjorts.

Husens positioner i staden har i några fall framhävts som argument för hotellverksamhet. Majoriteten av husen ligger i den centrala delen av Ostia, nordväst om Forum. Denna placering hade onekligen varit strategiskt bäst för hotellverksamhet i och med att många av de som besökte Ostia troligtvis kom för kommersen. Å andra sidan borde ett annat bra läge vara nära Porta Marina för de som ska resa in och ut ur Ostia via hamnen. Placerat nära nog var endast Casa delle Volte Dipinte och Caseggiato Trapeziodale.

Förekomsten av barer i Caupona del Pavone och Casa delle Volte Dipinte tillhör de mest beaktansvärda faktorerna. Barer var vanligtvis inklämda i hus som utgjordes av rader av affärer, exempelvis Caseggiato del Termepolio (I.II.5). Att barer skulle vara installerade i bostadshus tillhör ovanligheten. I Casa delle Volte Dipinte låg baren med utgång mot Via delle Volte Dipinte och kunde på så sätt nås av förbipasserande. Att baren byggdes in i ett bostadshus kan ha varit en tillfällighet. En möjlighet är att barägaren med familj bodde i husets övriga rum. Mer förbryllande är då baren i Caupona del Pavone eftersom den var svårtillgänglig, placerad längst in i huset. Ytterst få övriga faktorer tyder på att huset varit ett hotell och en möjlighet är att huset har haft en helt annan funktion.[127]

Att Caseggiato Trapeziodale tillhörde Casa delle Volte Dipinte är en möjlighet, och vore det så, är det troligt att Casa delle Volte Dipinte var mer än ett bostadshus. Denna tolkning tycks dock endast grundas på att byggnaderna ligger bredvid varandra. Det eventuella stallet i Casa di Diana är mer en indikation på husets förfall än hotellverksamhet. Rummet var, innan det byggdes om, dekorerat med väggmålningar föreställande geometriska figurer såsom kvadrater, cirklar och romber i rött, svart och gult.[128]

Ingångar och trapphus har till stor del ingått i tolkningar av Guido Calza av hur lägenhetsindelningar kan ha sett ut. Emellanåt har de också använts som argument för hotellverksamhet. De mest kontrollbara husen var således Caupona del Pavone, Casa di Diana och Casa dei Dipinti. De två sistnämnda har endast en ingång vardera. Behovet av

[127] Enligt Bakker kan det ha fungerat som ett kontor för ett konstnärskollegium där konst fanns visades upp och affärer gjordes, samtidigt som kunderna kunde bjudas på dryck i baren (Bakker 2009-02-23, e-mailkorrespondens).
[128] Packer 1971, s. 132.

ingångar bör dock främst ha påverkats av hur många familjer som bebodde husen. I Casa dei Dipinte fanns det relativt få rum, vilket kan tolkas som om huset beboddes av endast en familj. Således borde det inte krävas mer än en ingång.

Kök fanns endast i Casa delle Volte Dipinte och möjligtvis i Casa dei Triclini, och var inte ett helt främmande fenomen i husen i Ostia. Men trots att Hermansen anser att köket var en viktig faktor för en hotellgäst bör det understrykas att mat fanns tillgängligt överallt i staden, särskilt i centrum, samt att majoriteten av invånarna i Ostia valde att köpa sin mat och dryck från närmsta popina eller taberna.[129] Inte heller badrum var nödvändigt i husen eftersom det fanns tillgång till badhus och offentliga toaletter. Trots att toalett fanns i Casa delle Volte Dipinte, Casa dei Triclini, Caupona del Pavone och eventuellt Domus di Giove e Ganimede, innebär inte detta att toaletter på något sett var kopplat till hotellverksamhet. Den stora toaletten hos Casa dei Triclini, med plats för ca 20 personer, har av Packer tolkats som tillhörande de boende i huset, ca 130 stycken.[130] Förutsatt att Packers uträkning stämmer så bör de boende trots det inte ha varit i behov av så många toaletter. Toalettens position, med två dörrar ut mot Via delle Forica, tyder på att toaletten varit en av stadens offentliga.

Väggmålningarna har i Casa delle Volte Dipinte och Domus di Giove e Ganimede presenterats som tunga argument för hotell- och bordellverksamhet i dessa två hus. Trots att Clarke har varit den som tolkat väggmålningarna och graffitin i Domus di Giove e Ganimede som tecken på ett hotell för homosexuella, är det även han som lägger fram de motsägande argumenten. Eftersom Clarke anser att erotiska motiv ska symbolisera ägarens status så säger motiven i Casa delle Volte Dipinte och Domus di Giove e Ganimede mer om husens ägare än deras funktion. Det går således inte att dra slutsatsen att dessa hus var hotell utifrån deras väggmålerier.

I de fall argument lagts fram i tolkningen av hotell är det flera faktorer som lett till forskarnas slutsatser. Flest argument passar in på Casa delle Volte Dipinte, där främst planlösning, kök, toalett, bar, väggmålningar och stall ingår. I övrigt är det få och spridda argument som bygger upp teorier. Detta beror framför allt på att husen är så pass olika som de är. Det går alltså inte, utifrån de diskuterade husen, att fastställa en mall för hotell eller värdshus. Det går inte ens att fastställa något av husen som ett hotell.

[129] Hermansen 1981, s. 152.
[130] Packer 1971, s. 159.

Ostia bör rimligtvis ha haft en stor mängd människor i omlopp som endast visades i staden för en kort tid och dessa behövde naturligtvis en plats att bo på. Avsaknaden av arkeologiskt material som kan ge information om var dessa människor bodde bör bero på att de inte bodde på värdshus eller hotell såsom de ter sig idag. Troligtvis hyrde en besökare i staden in sig i ett befintligt bostadshus eller lägenhet där familjer hade ett, eller kanske flera rum, över, likt ett Bed & Breakfast. Information om var sådana rum fanns tillgängliga kunde säkerligen lätt fås på de lokala vinbarerna eller affärerna.

VI. SAMMANFATTNING

I forskning som har gjort om husen i Ostia har det emellanåt framkastats att vissa hus har fungerat som värdshus eller hotell. Argumenten för detta har varit olika – allt från planlösning, rumsindelning och barer, till dekoration och toaletter. I en del fall hävdades husens funktion utan att några argument eller kriterier angavs. Studier av värdshusverksamhet har tidigare gjorts av språkvetaren Tönnes Kleberg i avhandling *På värdshus och vinstugor i antikens Rom* (1934). Efter en noggrann språkvetenskaplig undersökning delade han upp latinska termer rörande plaster för mat- och dryckesservering, samt övernattning, i två grupper. I första gruppen med endast servering ingick termerna *popina* och *taberna*, och för övernattning ingick *caupona, deuersorium, hospitium och stabulum*. Denna undersökning har dock inte kunnat belysa hotellverksamheten i Ostia, en stad som karaktäriserades av handel och därför bör ha haft en stor mängd människor på tillfälligt besök.

Syftet med denna uppsats var att titta närmare på de påstådda hotellen i Ostia och se huruvida det var möjligt att fastställa något eller några hus som hotell eller värdshus, och om detta var möjligt, undersöka ifall det fanns en mall för hur hotell såg ut. Husen som undersöktes var: *Casa di Diana* I.III.3-4, *Domus di Giove e Ganimede* I.IV.2, *Casa dei Dipinti* I.IV.4, *Casa dei Triclini* I.XII.1, *Casa delle Volte Dipinte* III.V.1 och *Caseggiato Trapeziodale* III.IV.1, och slutligen *Caupona del Pavone* IV.II.6.

Undersökningarna visade att dessa hus skilde sig markant åt sinsemellan. Husens planer bestod av varianter av den traditionella peristylplanen, av medianumlägenheter och av planer där rummen till synes slumpmässigt placerats kring en öppne gård. Ofta

finns bara bottenvåningen bevarad, vilket leder till att husens totala planlösning inte finns att tolka. Kök och toaletter fanns endast i ett par av husen, och var egentligen inte en absolut nödvändighet då det i staden fanns matserveringar och dessutom offentliga badhus och toaletter. Barer i två av husen – Caupona del Pavone och Casa delle Volte Dipinte – har lagts fram som argument för hotellverksamhet. Baren i Casa delle Volte Dipinte är särskilt anmärkningsvärd på grund av dess placering i den bakre delen av byggnaden, men få tecken tyder i övrigt på att huset kan ha varit ett hotell.

Erotiska väggmålningar i Domus di Giove e Ganimede och Casa delle Volte Dipinte har använts som argument för att husen ska ha fungerat antingen som hotell eller bordell för homosexuella. Eftersom erotiska motiv inom den romerska konsten också användes som statusmarkörer är detta inte belägg nog för hotellverksamhet.

Inget av de undersökta husen kan helt fastställas ha fungerat som ett värdshus eller ett hotell. Således går det inte heller att påstå att det finns en mall för hur ett hotell kunde se ut. Avsaknaden av värdshus och hotell i Ostia beror troligen på att de besökare som kom till Ostia och som inte hade möjligheten att använda sig av *hospes*, antagligen hyrde in sig i privata hem där familjer hade ett eller flera rum över.

VII. ORDLISTA

Aedicula	Ett altare i form av en nisch prydd med pilastrar eller små kolonner.
Carcer	Källare, även namnet på Roms fängelse.
Cubiculum	Sovrum i ett romerskt hus.
Fauces	En passage i ett romerskt hus som leder från ingången till atrium.
Horrea	Magasin
Medianum	Ett rum placerat i centrala delen av ett hus varifrån majoriteten av husets rum kan nås.
Mezzanin(våning)	Låg mellanvåning vars takhöjd är lägre än husets övriga våningar.
Opus spicatum	Murverk gjort i fiskbensmönster.
Taberna	Öppen affärslokal belägen i bottenvåningar av byggnader, ofta placerad i rad med mezzaninvåningar, och ibland med tillhörande, bakre rum.
Tablinum	I det romerska huset det mest förnämsta rummet och även vardagsrum. Placerat mittemot ingången.
Triclinium	En matsal med soffa avsedd för tre personer.

VIII. LITTERATURLISTA

Bibliografier

Aldrete 2004 — Aldrete, G. S., *Daily life in the Roman city. Rome, Pompeii and Ostia*, London 2004.

Bakker 1994 — Bakker, J. Th., *Living and working with the Gods. Studies for private religion and its material environment in the city of Ostia*, Amsterdam 1994.

Boëthius 1944 — Boëthius, A., *Den romerska storstadens hyresarkitektur och dess bebyggelsegeografiska sammanhang*, Göteborgs Högskolas årsskrift L, 1944:4, Göteborg 1944.

Boëthius & Ward-Perkins 1970 — Boëthius, A. & Ward-Perkins, *Etruscan and Roman architecture*, Harmondsworth 1970.

Calza 1920 — Calza, G., 'Gli scavi recent nell'abitato di Ostia', i *MonAnt* 26, 1920, ss. 312-430.

Calza 1953 — Calza, G., *Scavi di Ostia I. Topografia generale* (Minestero per i bene e le attività culturali e ambientali), Roma 1953.

Calza & Becatti 1965 — Calza, G. & Becatti, G., *Ostia* (övers.: Pennock, C. H. & Meiggs, R.), Roma 1965.

Calza & Nash 1959 — Calza, K. & Nash, E., *Ostia*, Sansoni-Firenze 1959.

Clarke 1991a — Clarke, J. R., *The houses of Roman Italy. 100 B. C. – A. D. 250*, Oxford 1991.

Clarke 1991b — Clarke, J. R., 'The décor of the House of Jupiter and Ganymede at Ostia Antica: Private residence turned gay hotel?', *Roman Art in the private sphere. New perspective on the architecture and décor of the domus, villa, and insula* (ed. Gadza, E. K.), Ann Arbor 1991, ss. 89-104.

Clarke 1996 — Clarke, J. R. 'Just like us: cultural constructions of sexuality and race in Roman art', i *ArtB*, vol 78, nr. 4, 1996, ss. 599-604.

DeLaine 1995 — DeLaine, J., 'The Insula of the Paintings at Ostia I.4.2-4. Paradigm for a city in flux', *Urban society in Roman Italy* (eds. Cornell, T. J. & Lomas, K.), London 1995, ss. 79-106.

DeLaine 1996 — DeLaine, J., 'The Insula of the Paintings. A model for the economics of construction in Hadrianic Ostia', *'Roman Ostia' revisited. Archaeological and Historical papers in memory of Russel Meiggs* (eds. Gallina Zevi, A. & Claridge, A.), London 1996, ss. 165-184.

DeLaine 2004 — DeLaine, J., 'Designing for a market: 'medianum' apartments at Ostia', i *JRA*, vol. 17, 2004, ss. 146-176.

Felletti Maj 1960 — Felletti Maj, M. B., 'Ostia – La Casa delle Volte Dipinte: contributo all'edilizia privata imperiale', *BdA* vol. 45, 1960, ss. 45-65.

Felletti Maj 1961 — Felletti Maj, M. B., *Monumenti della pittura antica scoperti in Italia, sez. 3. La pittura ellensitico-romana. Ostia, fasc. I-II, Le pitture delle Case delle volte dipinti e delle Pareti gialle*, Roma 1961.

Harsberg 1979 — Harsberg, E., *Ostia. Roms havneby*, København 1979.

Hermansen 1981 — Hermansen, G., *Ostia, aspects of Roman city life*, Edmonton 1981.

Kleberg 1934 — Kleberg, T., *På värdshus och vinstugor i antikens Rom*, Göteborg 1934.

Kleberg 1957 — Kleberg, T., *Hôtels, restaurants et cabarets dans l'antiquité romaine*, Uppsala 1957.

McKay 1975 — McKay, A. G., *Houses, villas and palaces in the Roman world*, London 1975.

Meiggs 1960 — Meiggs, R., *Roman Ostia*, Oxford 1960.

Packer 1967 — Packer, J. E., 'Housing and population in Imperial Ostia and Rome' i *JRS*, vol. 57, nr. 1, 1967, ss. 80-95.

Packer 1971 — Packer, J. E., *The insulae of imperial Ostia*, Roma 1971.

Pavolini 2006 — Pavolini, C., *Ostia, Nuova edizione riveduta e aggiornata*, Bari-Roma 2006.

Pohl 1983 — Pohl, I., *Ostia. Roms hamnstad*, Göteborg 1983.

Richlin 1983 — Richlin, A., *The garden of Priapus. Sexuality and aggression in Roman humor*, New Haven 1983.

Scavi di Ostia 1953 - — Scavi di Ostia (Minestero per i bene e le attività culturali e ambientali), Roma 1953 - .

Schaal 1957 — Schaal, H., *Ostia. Der Welthafen Roms*, Bremen 1957.

Sear 1982 — Sear, F., *Roman architecture*, London 1982.

Shelton 1998 — Shelton, J-A., *As the Romans did. A sourcebook in Roman social history*, Oxford 1998.

Williams 1999 — Williams, C. A., *Roman homosexuality*, Oxford 1999.

Ørsted 1989 — Ørsted, P., *Romerne. Dagligliv i det romerske imperium*, København 1989.

Antika källor

August. *Conf*. IX 10, 23 — Aurelius Augustinus, *Confessiones*, övers. Watts, W., Cambridge, Mass. 1912 (Loeb Classical Library).

Muntliga källor

Bakker 2009 — Bakker, J. Th., e-mailkorrespondens, 2009-02-23 och 2009-03-01.

Elektroniska källor

www.ostia-antica.org, 2009-03-18

IX. BILAGA

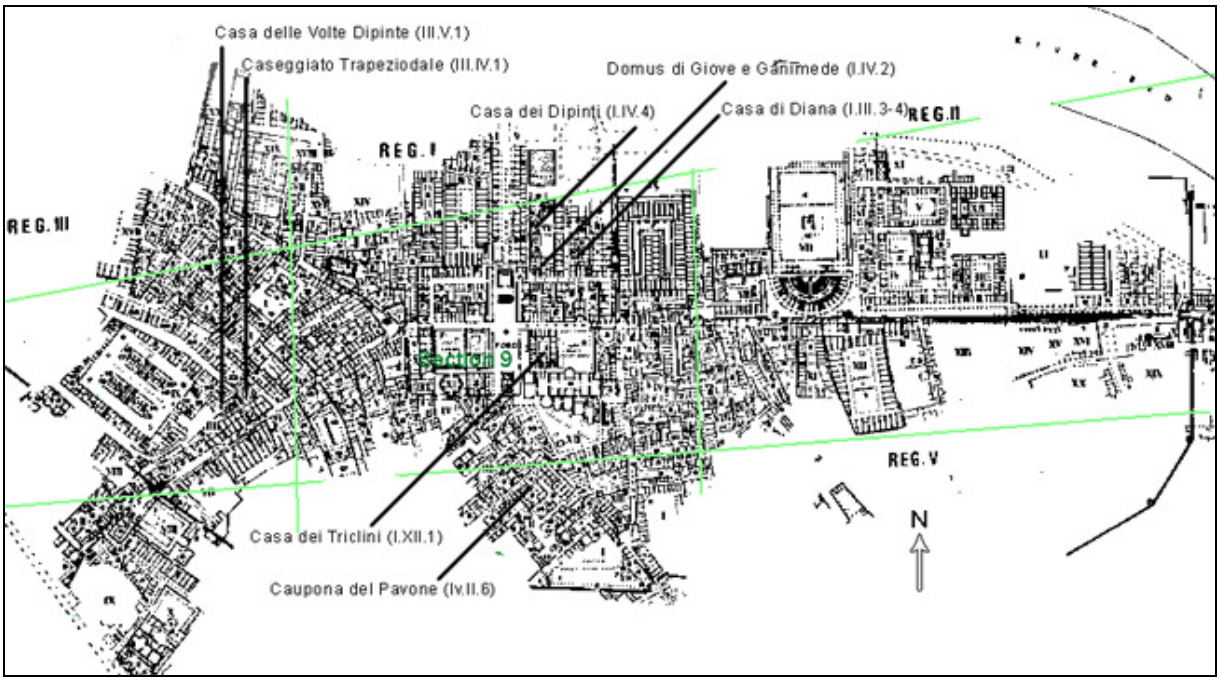

Fig. 1. Karta över Ostia med hotellen utsatta.(Efter www.ostia-antica.org/map/ostiam.gif)

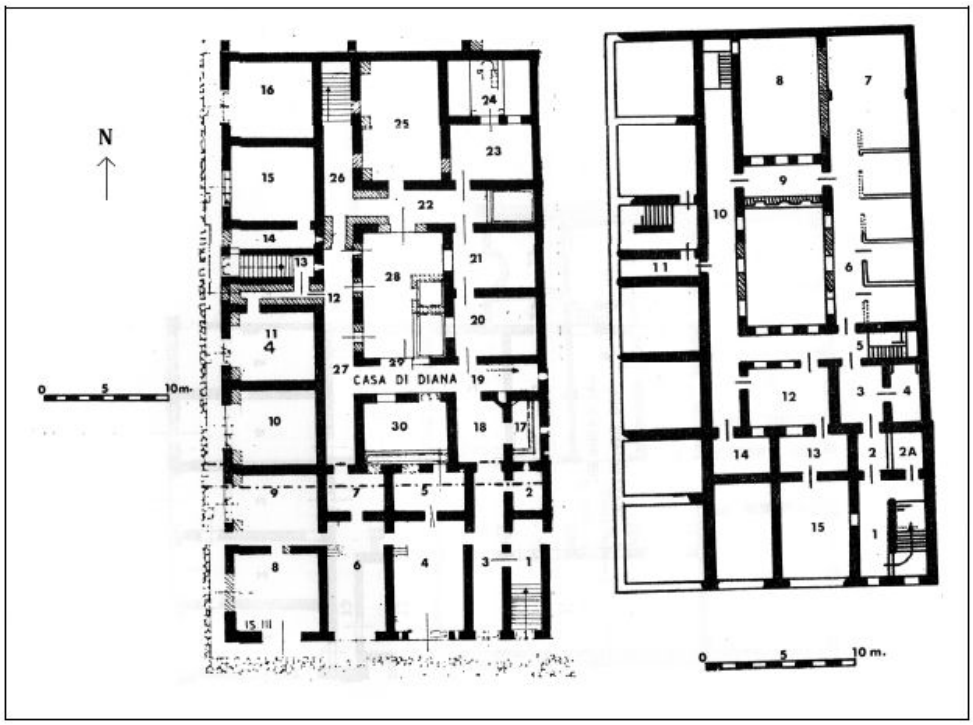

Fig. 2. Casa di Diana (I.III.3-4).(Från Packer 1971, s. 94.)

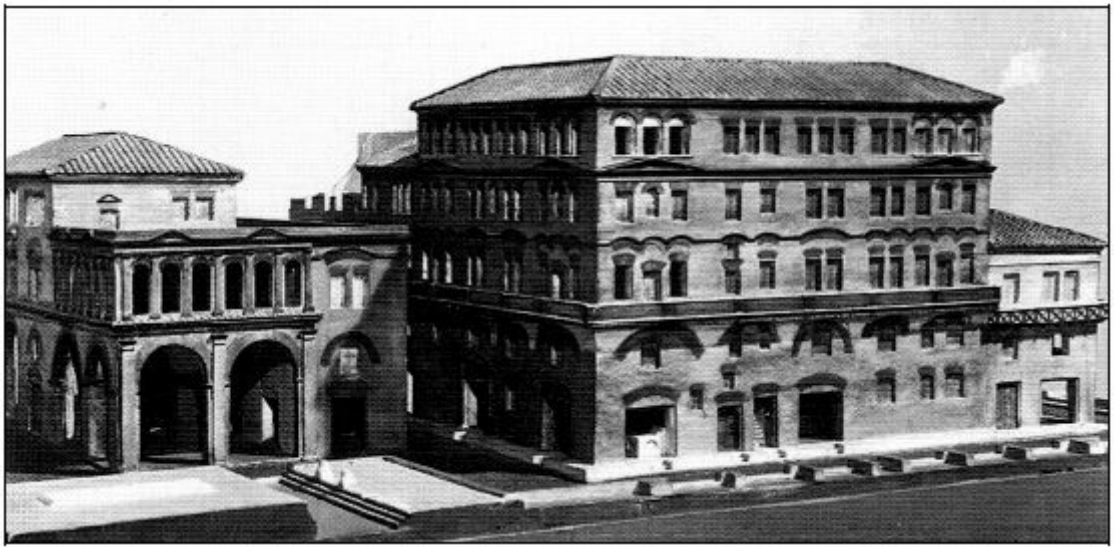

Fig. 3. Modell av Casa di Diana (I.III.3-4). (Från Clarke 1991b, fig. 1-3.)

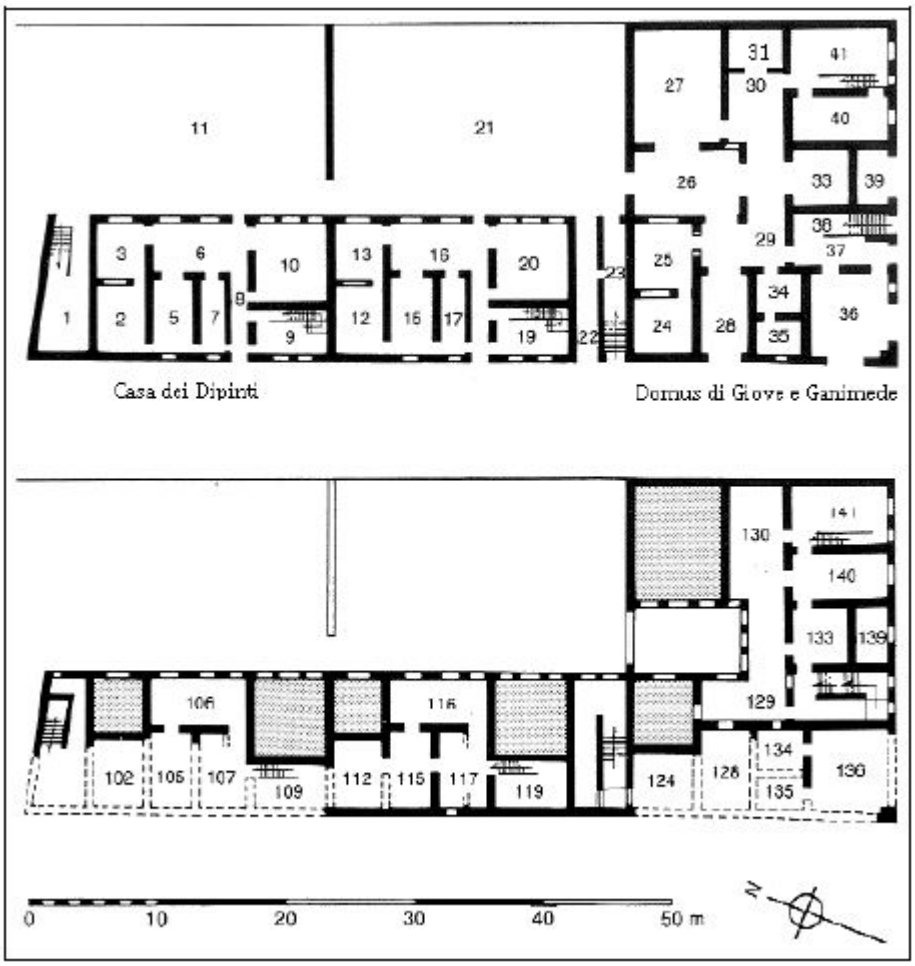

Fig. 4. Casa dei Dipinti (I.IV.4) och Domus di Giove e Ganimede (I.IV.2). (Efter DeLaine 1995, s. 85.)

Fig. 5. Den södra fasaden av Domus di Giove e Ganimede (I.IV.2). (Från Packer 1971, fig. 36.)

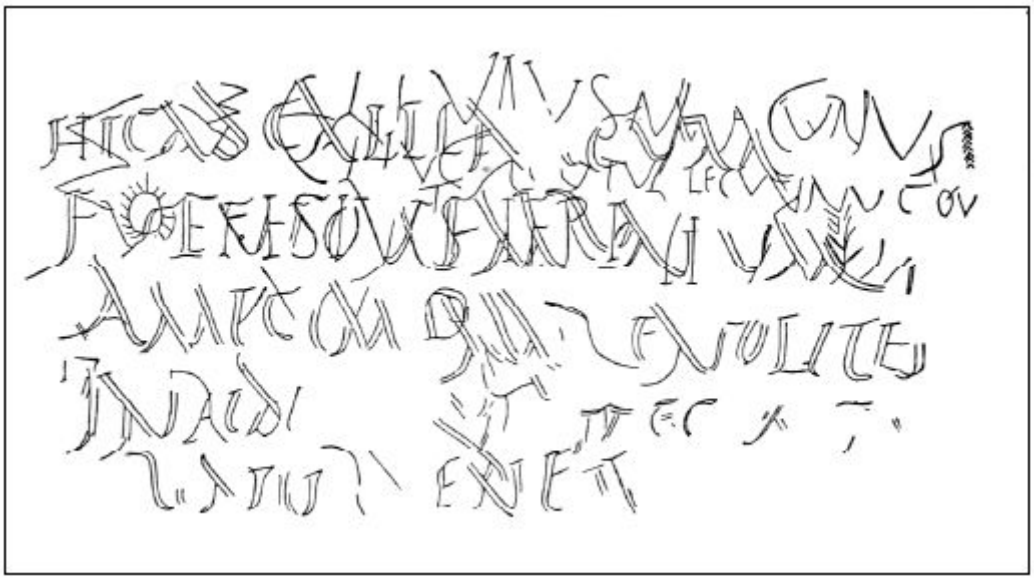

Fig. 6. Graffiti i rum 31 i Domus di Giove e Ganimede (I.IV.2). (Från Clarke 1991b, fig. 4-4.)

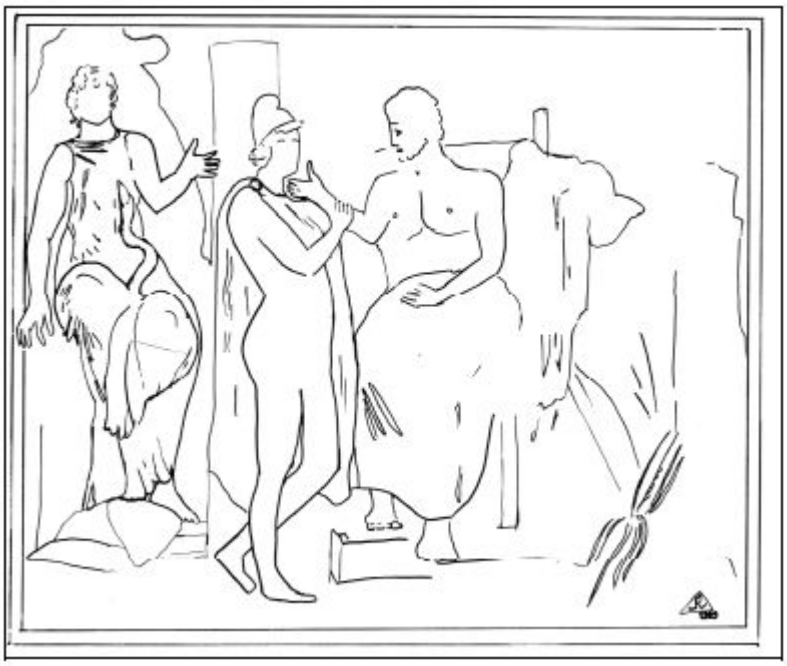

Fig. 7. Clarkes rekonstruktion av väggmålningen i rum 27 i Domus di Giove e Ganimede (I.IV.2). (Från Clarke 1991b, fig. 4-10.)

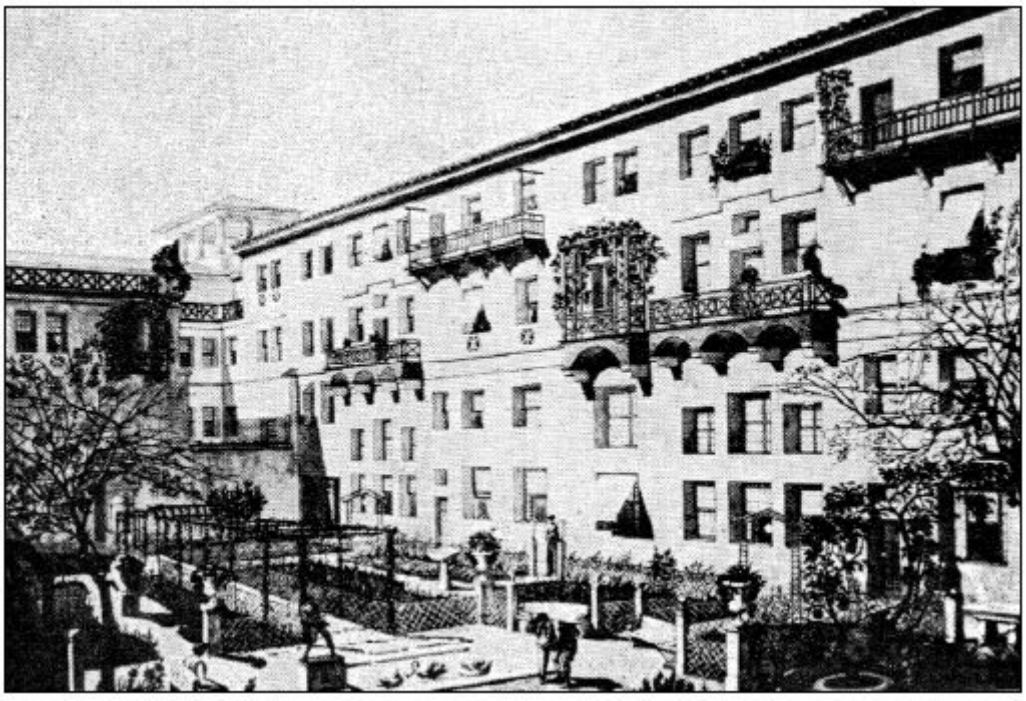

Fig. 8. Rekonstruktion av Domus di Giove e Ganimede (I.IV.2) sett från trädgården. (Från Packer 1971, fig. 51.)

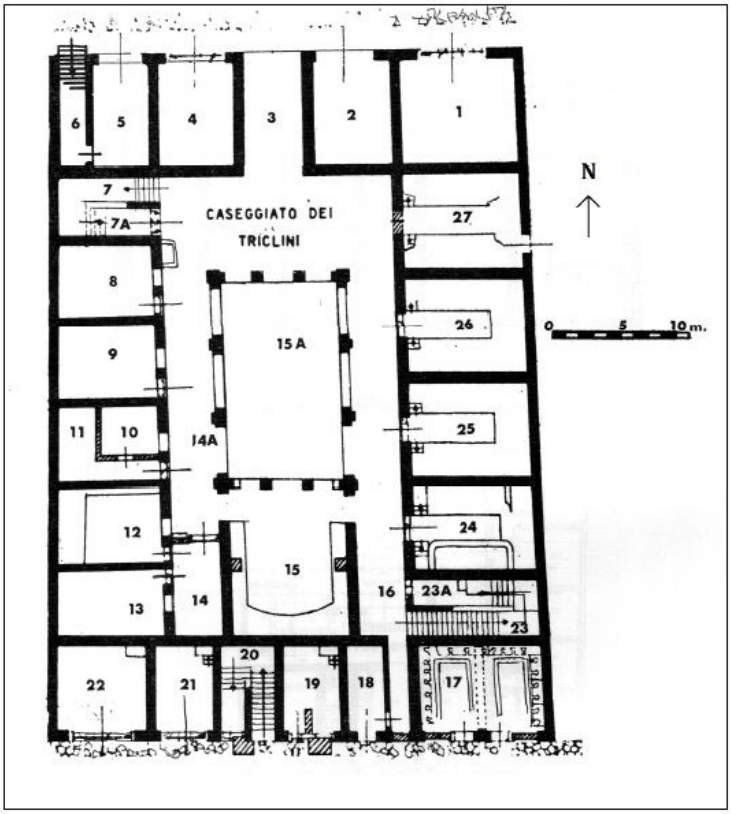

Fig. 9. Casa dei Triclini (I.XII.I). (Från Packer 1971, s. 100.)

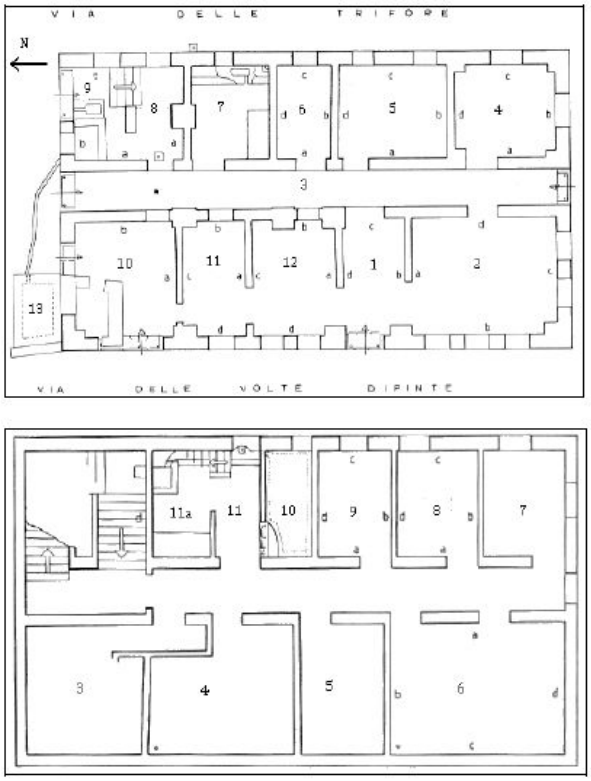

Fig. 10. Casa delle Volte Dipinte (III.V.1). Bottenvåning och övervåning. (Efter www.ostia-antica.org/regio3/5/5-1.htm, ursprungligen från Felletti Maj, 1960, fig. 2.)

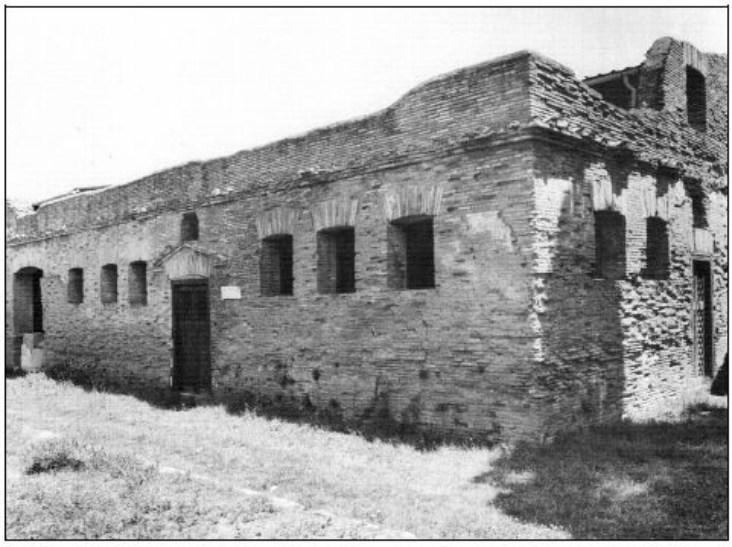

Fig. 11. Casa delle Volte Dipinte (III.V.1) från sydväst.(Från Clarke 1991a, s. 291.)

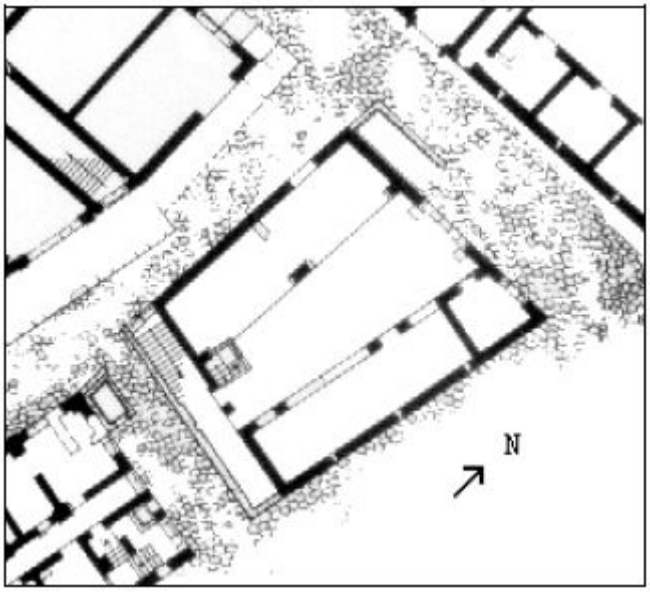

Fig. 12. Caseggiato Trapeziodale (III.IV.1). (Efter www.ostia-antica.org/regio3/4/4-1.htm, ursprungligen från Scavi di Ostia I.)

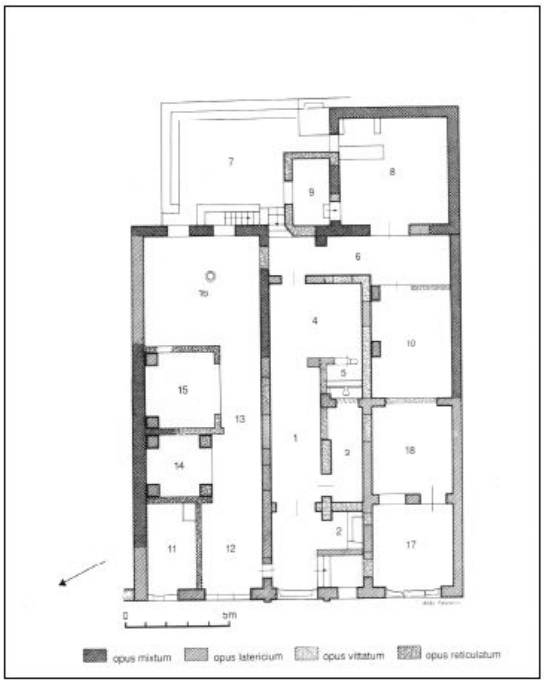

Fig. 13. Caupona del Pavone (IV.II.6). (Från Clarke 1991a, s. 343.)